

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Μετά εξήκοντα περίπου ἐτῶν διαμονὴν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως μετακομίσθη ἀπὸ τῆς οδοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὴν οδὸν Σταδίου, ἐγκατασταθὲν εἰς τὴν παρὰ τὰ Χαυτεῖα οἰκίαν τοῦ κ. Ἄντ. Ζυγομαλά. Τὸ γηραιὸν κτίριον, ἔνθα ἦτο ἐγκατεστημένον μέχρι τοῦδε, πεπαλαιωμένον καὶ σαθρὸν, πρόκειται νὰ κατεδαφισθῆ, ἀντ' αὐτοῦ δὲ θ' ἀνεγερθῆ μέγιστον κομψὸν οἰκοδόμημα μετὰ στοᾶς καταλαμβάνουσας καὶ τὸν τέως ἀχρησιμοποίητον τῆς εὐρείας αὐλῆς χώρον, μέλλον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς κινήσεως τῆς οδοῦ τῆς ἀριερωμένης εἰς τὸν Κερῶρον.

Ἄλλ' ὅμως καὶ ὁ Λόγιος ἔχει ἐπὶ τοῦ κτιρίου τόσα δικαιοῦματα, ὥστε, πρὶν ἢ ἡ σκαπάνη καταρριψῆ αὐτό, ἀξίζει νὰ σημειώσωμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐν εἴδει ἐπικηδείου, διὰ νὰ παραδώσωμεν τὴν μνήμην του εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἀφοῦ μάλιστα συνδέεται αὐτὴ καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ βασιλείου.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκία ἐκτίσθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν μεταφορὰν τῆς ἑδρας τῆς Κυβερνήσεως ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας, ἀνήκε ὁ' εἰς τὸν αἰοιδίμον Ριζάρην, ὅστις τὴν ἐδώρησε διὰ τῆς διαθήκης του εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν φερώνυμον του ἱερατικὴν Σχολήν. Ἡ μεταθέσις δὲ τῆς πρωτεύουσας ἀπὸ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1834. Τὸ ἔργον ὑπῆρξε λίαν δυσχερές, ἐγέννησε δὲ παντοῖα ἐπιπέσοδια. Οὕτως ἡ μεταφορὰ τῶν ἀντικειμένων, ἐπιπλῶν, ἀρχείων κλπ. ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Ἀθήνας ἐγένετο διὰ καμῆλων, ἐλλείψει παντὸς ἄλλου μεταγωγικοῦ μέσου. Ἡ κάμηλος, τῆς ἰσουλῆς μόνον τὸ ἀηδὲς ὁμοίωμα βλέπουσιν αἱ σημεριναὶ Ἀθηναῖοι κατὰ τὰς Ἀπόκρεως, καὶ ἧτις ὑπάρχει ἀκόμη ἐν Λαμῖα καὶ Ἀμφίσσῃ, ἦτο τότε τὸ μόνον μέσον τῆς συγκοινωνίας, ἀντιπροσωπεύουσα τοὺς σιδηροδρόμους καὶ τὰς ἠλεκτροκινήτους ἀμάξας. Ἀναφέρεται δὲ ὅτι, παρ' ὅλην τὴν σπάνιν καὶ τὴν ἀπορίαν τῶν μέσων τῆς μεταφορᾶς, κάποιος τμηματάρχης ἐσκέφθη νὰ μετακομίσῃ καὶ μετεκομίσαν ἐντὸς κιβωτίου ἐκ Ναυπλίου εἰς Ἀθήνας. . . τὰ καυσόξυλα τῆς θερμάστρας τοῦ γραφείου του!

Ἄποια ἦτο ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀναφέρουσιν αἱ ἐκθέσεις τῶν συγχρόνων ξένων περιηγητῶν καὶ αἱ δημοσιευ-

θεῖσαι ἄλλοτε ἐν τῇ Ἐστία ἀξιόλογοι περὶ τοῦτου πραγματεῖαι. Προσθέτω τοῦτο ἀκόμη, ὅπερ ἤκουσα ἐκ στόματος τοῦ μικροῦ Ἰω. Σούτσου, καθηγητοῦ τῆς Πλουτολογίας παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ὅτι καὶ μετὰ τινα ἀκόμη χρόνον, ὅτε διωρίσθη καθηγητὴς εἰς τὸ νεοσύστατον Πανεπιστήμιον, κείμενον παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου νῦν τὸ Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Γάβρου, μετέβαινον ἐκ τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐν τῇ σημερινῇ οδῷ Κοραΐ, ὅπου τὸ γερμανικὸν προξενεῖον, διὰ τὴν παράδοσίν του ἐφ' ἵππου. Ὁ βουλούμενος ἄλλως τε νὰ μάθῃ πλείονα ἕως ἀνατρέξῃ καὶ εἰς τὸν πρῶτον τόμον τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ραγκαβῆ διὰ νὰ ἴδῃ πῶς μετέβαινον τῷ καιρῷ ἐκείνῳ αἱ προσκεκλημένοι εἰς τὸν χορὸν τοῦ ἀντιβασιλείως Ἄρμανσπεργ, κατοικοῦντος ἐν τῇ οδῷ Πειραιῶς παρὰ τὸ σημερινὸν Ὁδεῖον.

Κατὰ τὴν μεταφορὰν τῆς πρωτεύουσας εἰς Ἀθήνας τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐγκατεστάθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν παρὰ τὴν Μητρόπολιν οἰκίαν Βενθύλου, ἔνθα κατόπιν ἦτο τὸ μέχρις ἐσχάτων διατηρηθὲν σχολεῖον Φάφαλη. Αὐτοῦθι διέμεινε τὸ ὑπουργεῖον μέχρι τοῦ ἔτους 1841, ὅτε μετεκομίσθη εἰς τὴν νεόδμητον τότε οἰκίαν Ριζάρη.

Δὲν κατελήφθη ὁμοῦς διόκληρος ἡ οἰκία, ἧτις ἦτο πλέον ἢ εὐρύχωρος διὰ τὰς μικρὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου, τῷ καιρῷ δ' ἐκείνῳ ἠθεωρεῖτο ὡς μέγαρον. Καὶ μὴ ἀπορήσῃ ὁ ἀναγνώστης διὰ τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ μέγεθος τῶν τότε συνήθων ἀθηναϊκῶν οἰκιῶν. Ἄλλως τε καὶ μετὰ πάροδον ἐτῶν ἀκόμη ἀπεκαλοῦντο μέγαρον ὑπὸ τῶν ἐφημεριδῶν τῆς ἐποχῆς, οἰκίαι θεωρούμεναι σήμερον ἀσήμαντοι, εἰα π. χ. ἢ ἐν τῇ οδῷ Αἰόλου παρὰ τὴν Χρυσοσπηλαιώτισσαν, ἀποτελοῦσα γωνίαν μετὰ τῆς οδοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἀνακαινισθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων οἰκία Μαρινάκη, ἔνθα ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπῆρξε τὸ ζαχαροπλαστεῖον Κεραμᾶ, κτισθεῖσα κατὰ τὸ 1851—1852. Ἡ δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν οἰκοδομηθεῖσα μετὰ τινας ἐξαιρετικῆς πολυτελείας περὶ τὸ σχέδιον καὶ τὸ ὕψος παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος οἰκία Κορομηλά, ὅπου νῦν τὸ ξενοδοχεῖον Βικτωρία, ἠθεωρήθη αὐτόχρημα ὡς ἡγεμονικὸν ἀνάκτορον, προκαλοῦσα τὴν ἀπορίαν τῶν Ἀθηναίων, ὧν πολλοὶ ἐν τῇ ἀπλοικῇ πίστει τῆς φιλοπατρίας των δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι διατί ἀνεγείρεται τοιοῦτο μεγαλοπρεπὲς κτίριον ἐν Ἀθήναις, ἀφοῦ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Κράτους θάττον ἢ βραδύτερον ἐμελλε

νά μετενεχθῆ ἀλλαχῶ, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπόρου, διότι τότε οἱ οἰωνοὶ προὔλεγον ἐπικαιμένην τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ προαιωνίου ὄνειρου τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς.

Ἄλλ' ὥς ἐπανελάθωμεν εἰς τὸ ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου κτίριον. Ἐξ αὐτοῦ κατελήθη διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ὑπουργείου τὸ ἡμισυ μόνον μέρος, τὸ πρὸς ἀνατολάς. Εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς οἰκίας, χωριζόμενον διὰ διαφράγματος, κατῶκει ὁ Μιχ. Ποτλῆς, νομομαθῆς διακεκριμένος, χρηματίας ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ ἀκολούθως ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Μιαούλην ὑπουργεῖον, ἐν ἔτει 1860—1862, διαδεχθεὶς εἰς τὸ δεύτερον τῶν ἀνωτέρω ὑπουργείων τὸν Θρασύβουλον Ζαΐμη. Καὶ οὗτος μὲν ἐξετάματο πολὺ, ἀλλ' ἡ διαγωγὴ τῆς συζύγου του, ὑπὲρ τὸ δέον ζωηρὰ καὶ ἐλευθέριος διὰ τὰ ἤθη τῆς ἐποχῆς, ἠθεωρεῖτο σκανδαλώδης παρὰ τὴν κοινωσίαν καὶ τῇ Αὐλῇ, ὅπου ἐπεκράτει αὐστηρότατος πρὸς τὴν ἠθικὴν σεβασμός. Διὸ εἰς τὰς ἐορτάς τῶν Ἀνακτόρων καὶ τὰς τελετὰς ἡ σύζυγος τοῦ εἰρημένου ὑπουργοῦ δὲν προσεκαλεῖτο. Οὐχ ἦττον ἢ μάλλον εἰπεῖν ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ἡ συναναστροφὴ τῆς εὐφυοῦς ἄλλως τε γυναικὸς ἦτο περιζήτητος καὶ ἡ μεγάλη αἰθουσα τοῦ οἴκου, ἐνθα κατόπιν ἦσαν τὰ γραφεῖα τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ ὑπουργείου, ἐχρημάτισεν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον τὸ κέντρον ὁμηγύρευος ἀποτελουμένης ἐκ νέων εὐφυῶν, ἐκ λογίων πεπαιδευμένων καὶ γλωσσομαθῶν ἐκ παρεπιδημούντων ξένων καὶ ἐξ ἀνθρώπων ζησιάντων ἐν Ἑσπερίᾳ καὶ μάλλον ἐξωκειωμένων πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἠθῶν.

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἔμεινεν εἰς τὸ ἐν διαμέρισμα τοῦ ἐν τῇ ὁδῷ Ἐρμοῦ οἴκου Ριζάρη ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη, κατέχον τὰ δεκαπέντε περίπου δωμάτια αὐτοῦ. Ταῦτα ἦσαν ἀρκετὰ, καθότι, ὡς προείπομεν αἱ ἀνάγκαι τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ὑπουργείου δὲν ἦσαν μεγάλαι. Ἡδύναντο μάλιστα νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς πολυτέλεια, ἐπειδὴ ὅτε τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις τὸ ὑπουργεῖον ἐν ἔτει 1834 ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Ἰωάννου Βενθούλου, ἐν τῇ ὁδῷ Πανδρόσου, τὸ ὀλιγάριθμον αὐτοῦ προσωπικόν, μὴ ὑπερβαῖνον τὸ προσωπικὸν σημερινῆς οικονομικῆς ἐφορίας τρίτης τάξεως, ἠρκέσθη εἰς τὸ ἰσόγειον πάτωμα τῆς ρηθείσης οἰκίας, εἰς δὲ τὸ ἀνώτερον ἔμεινε κατοικῶν ὁ ἰδιοκτήτης.

Ἄλλ' ὅτε κατὰ τὸ 1859 ἐγένετο ὑπουργὸς ὁ Θρασύβουλος Ζαΐμης, τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου διαμερίσματος τῆς οἰκίας Ριζάρη. Μετὰ τὰ περιφημὰ Σκιαδικὰ καὶ τὰ πρῶτα ἐν γένει κρούσματα τῆς κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ἀντιδράσεως, τὸ

ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Μιαούλην ὑπουργεῖον ἤρχετο μὲ πρόγραμμα ἀναμορφώσεων, ὃ δὲ μακαρίτης Ζαΐμης ἐνεφορεῖτο ἐξ ἀνατροφῆς καὶ ἰδιοσυγκρασίας ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων τάξεως καὶ εὐπρεπείας. Ὅθεν οὐ μόνον ἠθέλησε νὰ δώσῃ περισσὴν εὐρυχωρίαν εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ὑπουργείου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιπλα αὐτοῦ, τὰ ἕως τότε πενιχρότατα, συνιστάμενα εἰς ξύλινα τραπέζια ἐσκεπασμένα δι' ἐρέας μελανῆς καὶ ψάθινα καθίσματα πεπαλαιωμένα, ἀντικατέστησε δι' ἐπίπλων ἐν γένει εὐπρεπεστέρων, τινὰ τῶν ὁποίων σφύζονται ἀκόμη εἰς τὰ διάφορα γραφεῖα τοῦ ὑπουργείου.

Πρῶτος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὅτε διὰ ψήφισματος τοῦ Κυβερνήτου ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1829 συνεστήθησαν τὰ ὑπουργεῖα, διορίσθη ὁ Ν. Χρυσόγελως, μείνας εἰς τὴν θέσιν ταύτην μέχρι τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1831, χρηματίας δ' ὑπουργὸς εἰς τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον καὶ μεταγενεστέρως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος κατὰ τὸ 1849—1850. Κατὰ τὴν μετάθεσιν τῆς ἑδρας τοῦ βασιλείου ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἦτο ὁ Ἰάκωβος Ρίζος ὁ Νερουλόσι, ὁ εὐφυῆς καὶ πεπαιδευμένος Φαναριώτης καὶ ποιητῆς τῆς Κούρκας καὶ τῶν Κοραϊστικῶν. Οὗτος διορισθεὶς ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, τῆς περιφήμου Ψωροκόσταϊνας μετὰ τὸν φόνον τοῦ Κυβερνήτου, διετέλεσεν ὡς τοιοῦτος καὶ μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Ὁθωνος μέχρι τῆς 3 Ἀπριλίου 1833 καὶ ἀναδιορίσθη τὸν Αὐγούστον τοῦ 1834, ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας, διατελέσας εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἐνηλικίωσιν μέχρι τοῦ 1837. Ἐπειτα δὲ πάλιν ἐπανελάθω κατ' Αὐγούστον τοῦ 1841 εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, ἔμεινεν ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς ἱστορικῆς ἡμέρας τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843, ὅτε ἐσχηματίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Μεταξᾶν συνταγματικὸν ὑπουργεῖον. Ἐπὶ τῆς ὑπουργίας τοῦ Ρίζου τμηματάρχαι εἰσηγηταὶ ἦσαν ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, τοῦ ὁποῦ τὸς πρῶτους στίχους εἶχε σκῶφει τὸσον βωμολοχικῶς ὁ ὑπουργός, καὶ ὁ Σκαρλᾶτος Βυζάντιος, ἔχοντες τὸν τίτλον ὑπουργικῶν συμβούλων. Ἄλλ' ὁ Ραγκαβῆς ὑπῆρξεν οὕτως εἰπεῖν ὁ δημιουργὸς τοῦ ὑπουργείου, διότι αὐτὸς κατήρτισε τὸν ὄργανισμὸν καὶ τὴν διαίρεσιν αὐτοῦ ἐν γένει καὶ τὸ σύστημα τῶν ἀρχείων, μεταφράσας ὡς γερμανομαθῆς τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου τῆς Βυβαρίας. Ὑπ' αὐτὸν ἐμαθήτευσεν ἐν ἀρχῇ ὁ Πετροκόκκινος, ἀριστος ὑπάλληλος, ἐνωρίτατα ὅμως ἀποσιώσας, καὶ κατόπιν ὁ Κλάδος, ὅστις ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν διετέλεσεν ὑπηρετῶν εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἐνημερώτατος καὶ ἀπαραίτητος εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Πλὴν τούτων καὶ ἄλλοι διακριθέντες ἐν ταῖς γράμμασι διετέλεσαν ὑπάλ-

ληλοι τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὁ σοφὸς Πιττάκης, πρῶτος ἐφορὸς τῶν ἀρχαιοτήτων, ὁ Μάμουκας, ὁ Δημήτριος Πανταζῆς, εἰς τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους οἱ μετέπειτα καθηγηταὶ παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ. κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος καὶ Νικ. Πολίτης, ὁ κ. Θ. Φλογαίτης καὶ ἄλλοι. Ὡσαύτως ὑπηρετήσεν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ὁ κατόπιν γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν ἔτει 1894 κ. Ἄγγελος Βλάχος, τοῦ ὁποῦ καὶ ὁ πατὴρ ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς εἰς τὸ αὐτὸ ὑπουργεῖον ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1852 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1854.

Μακρὸς εἶνε ὁ κατάλογος τῶν διατελεσάντων μέχρι τοῦδε ὑπουργῶν τῆς Παιδείας. Ἀπὸ τοῦ Καποδιστρίου μέχρι τῆς ἡμέρας τοῦ Συντάγματος ὑπηρετήσαν ὑπουργοὶ ἐν ὄλῳ ἑνδεκα, μεταξύ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι τὰ ὀνόματα τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, Ἰακώβου Ρίζου, Κωνστ. Σχινᾶ κλπ. Ἐπὶ τῆς συνταγματικῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ἐχρημάτισαν ὑπουργοὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εἰκοσι καὶ εἰς ἐν οἷς ὁ Ἰω. Κωλέττης, ὁ Τρικούπης πάλιν καὶ ὁ Σχινᾶς, ὁ Περ. Ἀργυρόπουλος, ὁ Γ. Ψύλλας, ὁ Χ. Χριστόπουλος, ὁ Θ. Ζαΐμης, ὁ Μ. Ποτλῆς καὶ ἄλλοι. Τελευταῖος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ἐπὶ Ὁθωνος ἦτο ὁ Δ. Χατζίσκος. Ἐπὶ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως, μετὰ κατὰ λυσι τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος διετέλεσαν ὑπουργοὶ πέντε. Τότε δὲ οἱ ἐπαναστάται τοῦ 1862 ἐπασχον βουλευτῶν δόξης καὶ ἐπειδὴ τὰ ἐπτά ὑπουργεῖα δὲν ἐπῆρκαν εἰς τὰς πολλὰς ἀπαιτήσεις, παρέστη ἀνάγκη νὰ διαιρεθῆ εἰς δύο τὸ ὑπουργεῖον, ἧτοι εἰς τὸ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τοῦ μὲν πρῶτου ὑπουργὸς ἐγένετο ὁ Ἐπαμεινώνδας Δεληγεώργης, τοῦ δὲ δευτέρου ὁ γαμβρὸς τοῦ Βούλγαρη Βασίλ. Νικολόπουλος, διατελέσας ὕστερον μετὰ τὰ Ἰουνιακὰ μόνος ὑπουργὸς μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως Γεωργίου. Ἡ διαίρεσις τοῦ ὑπουργείου διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 11 Ὀκτωβρίου 1862 μέχρι τῆς 12 Φεβρουαρίου 1863. Πρῶτος ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου ἦτο ὁ Ἄλ. Πετσάλης, διετέλεσεν δ' ἕκτοτε μέχρι σήμερον ὑπουργοὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο ἐξήκοντα καὶ δύο, ἀνευρίσκουσι δὲ μεταξύ αὐτῶν τὰ ὀνόματα τοῦ Π. Καλλιγᾶ, τοῦ Χ. Χριστοπούλου πάλιν, τοῦ Δημ. Σ. Μαυροκορδάτου, τοῦ Λομβάρδου, τοῦ Αὐγερινῶ κλπ. Ἐκ τῶν πρωθυπουργῶν ὁ Ἀλέξ. Κουμουνδούρος ἐχρημάτισε τρεῖς ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, προσωρινῶς πάντοτε, ὁ Χαρ. Τρικούπης οὐδέποτε καὶ ὁ κ. Θεόδ. Π. Δηλιγιάννης ἀπαξ. Ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐχρημάτισε καὶ εἰς στρατιωτικὸς, ὁ ἐπιζῶν ὑποστρά-

τηγος κ. Ἀντώνιος Μαυρομιχάλης, λοχαγὸς τότε, ἀπὸ τῆς 25 Ἰανουαρίου 1868 μέχρι τῆς 25 Ἰανουαρίου 1869.

Ὁ νῦν διὰ τρίτην φορὰν ὑπουργεῖων κ. Ἀθ. Π. Εὐταξίας εἶνε ὁ ἑκατοστὸς ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Πολιτείας μέχρι σήμερον. Εὐχόμεθα ὁ ἀριθμὸς νὰ εἶνε εὐδαιμόνιος καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ νὰ συντελεσθῆ ἡ ἀληθὴς τῆς παιδείας ἀναμόρφωσις.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ ΑΝΝΙΝΟΣ

Ἡ σύστασις μεγάλης Φιλοδασικῆς Ἐταιρείας ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας ἀνεκίνησε πάλιν τὸ ζήτημα τῆς διασώσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἐλληνικῶν δασῶν. Ὅθεν ἐπικάϊρον καὶ σκόπιμον ἐκρίναμεν τὴν δημοσίευσιν τῆς κάτωθι ἐξόχου μελέτης διασήμου Γερμανοῦ ἐπιστήμονος περὶ τῆς ὑγιεινῆς σπουδαιότητος τῶν δασῶν, ἧς τὴν ἐν μέρει μετάφρασιν κατέλιπεν ἀνέκδοτον ἐν χειρογράφῳ ὁ ἀείμνηστος δασολόγος Ν. Χλωρός. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης ταύτης (περὶ τοῦ ἐδάφους τῶν δασῶν) ἐπιφυλασσόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς κατὰ τὴν μετάφρασιν ἑτέρου ἐπιστήμονος εὐμενῶς ἀναλαβόντος ταύτην πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου, τοῦ ὁποῦ θερμῶς συνιστῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν. Σ. τ. Δ.

ΥΓΙΕΙΝΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΣ

ΤΟΥ

ΑΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

(Ἐκ τοῦ ἐν Μονάχῳ καθηγητοῦ Ἐβεργέρε)

Καίτοι πολλὰ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ τῆς ἐξυγιαστικῆς σπουδαιότητος τῶν δασῶν, ἧτοι τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ἦττον ἐπικαρτοῦσιν εἰσέτι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου μεγάλα διαφορὰ γινώμων καὶ πλάναι. Εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, καθ' οὓς τοσαύτη πρόνοια λαμβάνεται περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ὑγείας τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἐπιστήμη βεβιακῶς ὀφείλει ἐπὶ τῇ βάσει ἀκριβῶν ἐρευνῶν νὰ συντελέσῃ ὅσον τὸ δυνατόν πρὸς διευκρίνησιν καὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος.

Ἐκστὸς παραδέχεται, ὅτι μακρὰ ἡ διαρκὴς διαμονὴ ἐν τῷ δάσει, ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ κατὰ τὰ παράλια ἢ ἐγγὺς ἐκτεταμένων δασῶν συντελεῖ εἰς τὴν ὑγίειαν μάλλον ἢ ἡ διαμονὴ ἐν τῷ ἀκαθάρτῳ, ἐγκάπνῳ, βριθοντι κοριοτοῦ καὶ βικτηρίων ἀέρι τῶν πολυπληθῶν πόλεων. Διὸ καὶ σήμερον, πολὺ περισσότερον ἢ πρὶν, κατέστησαν περιζήτητα διὰ τοὺς ἐν ἀναρρώσει καὶ τοὺς νοσοῦντας τὰ ἀεροθεραπευτήρια τὰ κείμενα ἐπὶ τῶν ὄρων, παρὰ τὴν θάλασσαν, παρὰ τὰς λίμνας καὶ εἰς δασώδη μέρη. Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς ὑγιεινῆς ταύτης ὠφελείας ἀσκαῖ τὸ δάσος, ὡς ἡ πείρα διδάσκει, ὑπὸ ὠρισμέναις

περιστάσεις και ειδικά τινες επιδράσεις· ούτω λ. χ. πολλάκις παρετηρήθη, ότι η υγιεινή κατάστασις έλωδών και τελεματωδών μερών ούσιωδώς έβελετώθη διά φυτεύσεως καλώς θεραπευμένων και κανονικών δασών. Επίσης δ' έπανειλημμένως έβεβκιάθη υπό της έν Ευρώπη και έν ταίς Ινδίασις κτηθείσης πείρας, ότι έκτεταμένα δάση είς τάς πλείστας τών περιπτώσεων έχρησίμωσαν ως προφυλακτικά κατά της διαδόσεως της χολέρας, και ότι δασώδη μέρη συχνότερον διετέλεσαν άπρόσβλητα υπό της βροτολογίου ταύτης νόσου ή άλλα μέρη μή τοιαύτα. Έχουμεν μάλιστα και παραδείγματα, ότι μετά την έκκοπήν τών δένδρων ή χολέρα ενέσκηψεν είς μέρη, άτινα πρό τούτου παρέμειναν άπρόσβλητα υπό της νόσου ταύτης. Τά αυτά βεβαιούνται και έν της έν ταίς μεσημβριναίς χώραις τών Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής ως πρός τόν κίτρινον πυρετόν κτηθείσης πείρας.

Κατά ταύτα τó δάσος είνε εξυγιαστικός παράγων, ούτινος ή σπουδαιότης δέν πρέπει μόν να εξογκώνηται, αλλά και είς τινες περιπτώσεις ούδε να υποτιμάται. Διό και πλείστοι τών Ιατρών ύψωσαν την φωνήν αυτών υπέρ του προστατευτικού δάσους.

Ως πρός τó αίτιον της σωτηρίου έπιρροής του δάσους επί του ανθρώπινου οργανισμού ύπαρχουσι διάφοροι γνώμαι και εικάσαι. Οί μόν άποδίδουσι την δύναμιν ταύτην τών δασών κυρίως είς την υπό τών δένδρων παρεχομένην προφύλαξιν κατά του ήλιακού καύσωνος· έτεροι δ' άποδίδουσι είς τó δάσος χημικήν τινά καθαρτήριον έπιρροήν επί του άέρος· έτεροι πάλιν κύριον αίτιον της δυνάμεως ταύτης του δάσους θεωροῦσι την έν τῷ αέρι τών δασών έμπεριεχομένην μεγάλην ποσότητα οξυγόνου και όζοντος (όζονίου), ή νομίζουσι ότι τó δάσος έπιδρά άποκρούον τούς έπιβλαβείς άνέμους, ή ότι διά τών πολυπληθών αυτού φύλλων άποκαθαίρει τόν άέρα μηχανικώς και ως διυλιστήριόν τι συγκρατεί τόν κοινορτόν και τά τυχόν ένυπάρχοντα νόσοποιά αίτια, βακτηρία ή σχιζομύκητας. Έτεροι πάλιν ζητοῦσι τó αίτιον της ειδικής του δάσους ένεργείας είς την έπίδρασιν, ήν τά δένδρα διά της διαπνοής αυτών άσκούσιν επί της ύγρασίας του έδάφους και επί της στάσεως του ύδατος. Η ποικιλία αύτη τών γνωμών άποδοτέα είς την μέχρι τούδε παντελή έλλειψιν άκριβών έρευνών, αίτινες μόναι δύνανται να χορηγήσωσι τó ύλικόν πρός έπιστημονικήν έδραίωσιν της εξυγιαστικής σπουδαιότητος του δάσους. Αί πολυπληθείς και έκτεταμέναί έρευναί αί υπό του συγγραφέως του άρθρου τούτου κατά τάς τελευταίας δεκαετηρίδας έκτελεσθεΐσαι και περιστραφεΐσαι είς τάς φυσικάς ιδιότητες του δασικού άέρος, τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα και τούς ιδιάζοντας

χαρακτήρας του δασικού έδάφους, πληροῦσι κατά μέγα μέρος τó κενόν τούτο και δύνανται να χρησιμοποιήσωσιν ως άσφαλής βάσις, έρ' ής τó μέλλον δύνανται να έποικοδομήσῃ.

Έκ τών έρευνών μου τούτων προκύπτει άναμφόβως ότι ή υγιαστική έπίδρασις του δάσους δέον να άποδοθῃ έν μέρει μόν είς την φυσικήν ιδιότητα του δασικού άέρος, έν μέρει δέ είς τινες χαρακτηριστικάς ιδιότητας του δασικού έδάφους.

Α

Πρότερον απέδιδον την ευεργετικήν και ένδυναμωτικήν ιδιότητα του άέρος τών δασών είς την βαλσαμώδη και άρωματικήν αυτών ευωδίαν, ιδίως όμως είς την έν αυτοίς σχετικήν μείζονα ποσότητα οξυγόνου και έλάσσονα άνθρακικού όξέος. Έπίστευον δέ γενικώς, ότι έντός της κόμης τών δένδρων του δάσους πνέει, ιδίως έν ήμέρας εύηλίας, άήρ περιέχων πλείον οξυγόνον και ήσσονα ποσότητα άνθρακικού όξέος ή ό άήρ άδένδρων έκτάσεων. Και ό πρό τινος άποβιώσας Ιατρός Βόκ έν τῇ πασιγνώστῳ και λίαν διαδεδωμένη *Δημόδει υγιεινῇ* του παρχγγέλλει είς τούς πάσχοντα «συχνά να άναπνέωσι όρσορρόν ήλιαζόμενον δασικόν άέρα, όστις είνε υγιεινότατος, διότι τά πράσινα φυτικά όργανα υπό τó ήλιακόν φώς παραλαμβάνουσιν άνθρακικόν όξύ και άποβάλλουσιν οξυγόνον».

Είνε γεγονός άναντίρρητον, ότι τó πράσινον βασιλείον τών φυτών τά μέγιστα συντελεί είς την ύπαρξιν και διατήρησιν τών ανθρώπων και τών ζώων, καθόσον έν πάντων τών οργανικών όντων μόνον τά φυτά έχουσι την ικανότητα έντός τών χλωροφυλλούχων πρασίμων κυττάρων αυτών έξ άνοργάνων ούσιών και έν του άέρος να παράγωσι πάσας τάς οργανικάς ούσιαις τάς υπό πάντων τών λοιπών έμβίων όντων ως θρεπτικάς χρησιμοποιουμένας.

Η λειτουργία αύτη της άφομοιώσεως τών φυτών συνίσταται είς τούτο, ότι υπό την έπίδρασιν του ήλιακού φωτός, ή του διακεχυμένου φωτός της ήμέρας ποσόν τι άνθρακικού όξέος παραλαμβάνεται έν του άέρος και άντ' αυτού άποβάλλεται ίσος όγκος οξυγόνου. Έάν ήδυνάμεθα να άντιληφθώμεν διά τών όφθαλμών ήμών τά έν τῷ αέρι διανεμημένα μόρια του άνθρακικού όξέος, ή άβλέπομεν πώς ταύτα άπό της άνατολής μέχρι της δύσεως του ήλιου περίξ παντός φωτιζόμενου πρασίμου φύλλου πανταχόθεν εισπίπτουσι και διά τών εκατομμυρίων τών στομάτων των επί της έπίδερμίδος τών φύλλων εισδούσουσι είς τά πράσινα κύτταρα, αυτόθι δέ διά της δυνάμεως του φωτός άποσυντίθενται και άποδίδουσι ίσον όγκον οξυγόνου, όπερ έξέρχεται διά τών στομάτων και μεταβιβάνει είς τόν άτμοσφαιρικόν άέρα. Αύτη είνε ή μόνη έν τῇ φύσει τε-

λουμένη λειτουργία, δι' ής ή άτμόσφαιρα πάντοτε άναπληροῖ τάς παμμεγίστας ποσότητας οξυγόνου τάς άφαιρουμένας άπ' αύτης διηνεκώς διά της άναπνοής τών ανθρώπων και τών ζώων, διά της καύσεως φωτιστικῶν και κυσίμων ύλών, διά της άποσυνθέσεως και σήψεως τεθνηκότων φυτών και ζωϊκῶν ούσιών και δι' άλλων λειτουργιῶν όξιδώσεως. Ως έν της δραστηριότητος δέ ταύτης τών φύλλων δυνάμεθα να θεωρήσωμεν τó φυτικόν βασιλείον και ιδίως τó δάσος ως μέγα άνθρακικόν όξέος και οξυγόνου έργοστάσιον έχον τó μέγα έργον να παραλαμβάνη τó έν της γῆς είς τόν άτμοσφαιρικόν άέρα διηνεκώς έκπεμπόμενον (είς μείζονας ποσότητας έπιβλαβείς) πλεονάζον άνθρακικόν όξύ, να χρησιμοποιή δέ τόν άνθρακα αυτού μετά τών συστατικῶν του ύδατος πρός σχηματισμόν νέων όργανικῶν ούσιών (σακχάρου και άμύλου), άντ' αυτού δέ να άποδίδη είς την άτμόσφαιραν νέον ζωϊκόν άέρα (οξυγόνον). Είς ταύτην δέ και μόνην την πελωρίαν χημικήν του άέρος καθαρτήριον διά τών φυτών λειτουργίαν όφείλεται τó ότι ούδέποτε είς τó διάστημα του χρόνου άλλοιούται έν τῷ αέρι ή ίσορροπία του οξυγόνου και του άνθρακικού όξέος και τó ότι ή άτμόσφαιρα διαρκώς διατηρεί την διά την άναπνοήν άπαιτουμένην κανονικήν σύνθεσιν αύτης. Όσον ζωηρότερον άποβάνει ή αύξησις και ή παραγωγική ικανότης τών φυτών, τουτέστι όσω μείζων είνε ή ήμερησία έργασία τών φύλλων, τόσω πλείον άνθρακικόν όξύ άφκρείται διαρκούσης της ήμέρας άπό του άέρος, τόσω πλείον οξυγόνον συνεπεία της άφομοιώσεως εκπνέεται και τόσω μείζων είνε ή καθαρτήριος τών φυτών δύναμις.

Άλλ' έν τῷ δασει τελούνται πλείσται έτεραι λειτουργίαι, αίτινες έπίδρῶσιν επί της συνθέσεως του άέρος. Ούτω λ. χ. είνε πασιγνώστον, ότι πάντα τά φυτά άπό της βλαστήσεως τών σπερμάτων μέχρι του θανάτου αυτών άναπνέουσι, τουτέστι παραλαμβάνουσιν ήμέρας και νυκτός ώρισμένον ποσόν οξυγόνου έν του άέρος, κείουσι μέρος τών παραχθέντων ύδατανθράκων και άποβάλλουσι διά της άναπνοής ίσον όγκον άνθρακικού όξέος, λειτουργία, ήτις επί της συνθέσεως του άέρος, έχει μόν άποτέλεσμα αντίθετον της προμνησθείσης άφομοιώσεως, άλλ' ήτις είνε ήττον δραστήρια ταύτης· ούδεις όφθαλμός ήδύνκτο να άναπτύχθῃ, ούδέν φύλλον να τελειωθῃ, ούδεις κλάδος, ούδεμία ρίζα να μηκυθῃ, ούδεις κερπός να ώριμάτῃ, ούδέν κύτταρον να αύξήσῃ, εάν δέν παρείχοντο αυτοίς διά της άναπνοής αί πρόσ τούτο κινητήριοι δυνάμεις. Έπειδή δέ έν κειρῷ μόν ήμέρας υπό την έπίδρασιν του φωτός ύπερτερεῖ ή άποσύνθεσις του άνθρακικού όξέος και ή άπόδοσις του οξυγόνου (ή άφομοίωσις), έν κειρῷ δέ νυκτός τούναντίον τελείται μόνη ή

άναπνοή, έπρεπει ό άήρ ό έντός της κόμης τών δένδρων, την μόν ήμέραν να περιέχη πλείον οξυγόνον και έλαττον άνθρακικόν όξύ, την δέ νύκτα τούναντίον να έμπεριέχη πλείον άνθρακικόν όξύ και έλασσον οξυγόνον ή ό άήρ ό έντός του δάσους. Ό μεταξύ του έδάφους και της κόμης τών δένδρων εύρισκόμενος δασικός άήρ χάνει κατά την θερμήν του έτους ώραν διά της άποσήψεως του ύγρου στρώματος τών φύλλων και του έπιπολαίου στρώματος του χώματος άδιαλείπτως οξυγόνον και άντ' αυτού παραλαμβάνει ίσον όγκον άνθρακικού όξέος. Τούτου δ' ένεκα έπρεπε να περιέχη έλασσον οξυγόνον και πλείον άνθρακικόν όξύ ή ό έντός της κόμης τών δένδρων άήρ.

Ούσιώδη άλλοίωσιν ύφίσταται ό δασικός άήρ και διά της διαπνοής τών αναριθμητῶν φύλλων τών δένδρων, δι' ών διαρκώς δέχεται άπατριζόμενες μεγάλας ποσότητας ύδρατμοῦ. Μία μόνη άκμαία όξύα άποδίδει είς τόν άέρα κατά τόν Χαίνελ 60 λίτρας ύδατος, όξυών δέ ήλικίας 115 έτών εκπέμπει ήμερησίως κατά στρέμμα 260 λίτρας ύδατος ως άτμός. Έάν ό ύδρατμός ήτο δραστός, θα άνυψούτο ύπερθεν παντός δάσους παμμεγίστην στήλην άεροειδής.

Πάσαι αύται αί χαρακτηριστικάς ιδιότητες του δασικού άέρος ήδύνκτο εύκόλως να άνευρεθώσι διά χημικής αναλύσεως, εάν ό άήρ ούτος διετέλει έν άκινήσει και δέν συνεκινώνη μετὰ της έκτός άτμοσφαιρας. Άλλά καιτοι έντός του δάσους κατά τó φαινόμενον έπικρατεί νηνεμία, ούχ ήττον ό έν αυτῷ άήρ ύπέκει είς τόν νόμον της διαχύσεως, διατελεί έν διηνεκει βραδεία μετατοπίσει (ένίοτε μετά ταχύτητος 0,50 μ. περίπου κατά δευτερόλεπτον· του δ' έλαφροῦ αίσθητοῦ άνέμου ή ταχύτης είνε ήδη 1—2 μέτρα κατά δευτερόλεπτον). Αί έν διαχύσεως αύται κινήσεις έπέρχονται τόσον ταχύτερον όσον μείζονες είνε αί θερμικά διαφορά τών παρακειμένων στρωμάτων του άέρος έν τῷ δασει, και όσον μείζονες θερμικά διαφορά ύφίστανται μετὰ του άέρος τών δασών και του της άδένδρου χώρας. Η διαμοιβή αύτη τών όγκων του άέρος έπιταχύνεται τά μάλιστα, όταν άνεμοι πλήττωσι τάς κόμης τών δένδρων και τó δάσος, τουθ' όπερ εύκολώτερον συμβάνει, όταν τó δάσος είνε άραιόν και περιέχη πλείστα κενά. Άλλά και είς πυκνά και καλώς άνωθεν κεκλεισμένα δάση ό άήρ ένούται μετὰ του της έξω άτμοσφαιρας τόσον ταχέως, όττε ή συγγραφείας της παρούσης παραγραφείας μεθ' άλλας τάς γενομένας συγκριτικάς αναλύσεις δέν ήδυνήθη να άνεύρη ούσιώδεις χημικάς διαφοράς μετὰ του δασικού άέρος και του τών άσκεπών έκτάσεων. Έν μέσω του μεγάλου έργοστασίου του οξυγόνου, ως δέον να θεωρωμεν τó δάσος, δέν παρέχεται είς τόν άνθρωπον πρόσ άναπνοήν πλείον οξυγόνον και έλαττον άνθρακι-

κόν οξύ του επί εκτεταμένων γυμνῶν δασῶν εκτάσεων. Ούτε ἡ λειτουργία τῆς ἀφομοίωσης, οὔτε ἡ τῆς ἀναπνοῆς καὶ διαπνοῆς αἱ τελούμεναι ἐντὸς τῶν φύλλων δύνανται ὑπὸ τὰς συνήθεις φυσικὰς συνθήκας νὰ ἀλλοιώσωσιν οὐσιωδῶς τὴν ἐν τῷ ἀέρι περιεχομένην ποσότητα οξυγόνου, ἀνθρακικοῦ ὀξέος καὶ τὴν ἀπόλυτον ὑγρασίαν¹.

Οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ἔχουσι λίαν ἐσφαλμένην ιδέαν περὶ τῆς ὑπὸ τῶν δασῶν ὑπερβολικῆς παραγωγῆς οξυγόνου. Ἐπὶ τῆ βάσει τῆς μέσης ἐτησίως παραγωγῆς ξύλων καὶ φύλλων ὑπελόγησα ὅτι τὸ δάσος, ὑποτιθεμένης μέσης παραγωγικότητος, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βλαστήσεως (5 μῆνας=150 ἡμέρας) παραλαμβάνει καθ' ἑκάστην ἐκ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ ἀποσυνθέτει κατὰ στρέμμα 1000 χιλιογράμμια (888 ὀκάδας)=559,6 κυβικὰ μέτρα ἀνθρακικοῦ ὀξέος, τουτέστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν 40 κυβικὰ μέτρα, ἀντ' αὐτοῦ δ' ἀποδίδει εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἴσον περίπου ὄγκον οξυγόνου. Ἄλλ' ὅποιαν σημασίαν δύνανται νὰ ἔχουσι τὰ 40 ταῦτα κυβικὰ μέτρα οξυγόνου ἀπέναντι τοῦ ὅλου ὄγκου τοῦ ἀέρος δάσους ἔχοντος ἑκτασιν ἐνὸς στρέμματος καὶ ὕψος 20 μέτρων! Τοιαύτης εκτάσεως δάσος περιέχει καθ' ἑαυτὸ ἧδη περὶ τὰς 20,000 κυβικὰ μέτρα ἀέρος, ὅστις πλὴν τούτου δὲν εἶνε ἀπομεμονωμένος ἐκ τῆς περὶ τὴν ἀτμόσφαιραν, ἀλλὰ διηλεκτικῶς ἀνανεύεται διὰ τῆς διαχύσεως καὶ τῶν ἀνέμων.

Ἐν τινι φυλλαδίῳ περὶ τῆς ιδιότητος τοῦ δασικοῦ ἀέρος ἀπέδειξα, ὅτι ἐνήλικός τις ἀνθρώπος ἐντὸς ἐνὸς ἔτους καταναλίσκει διὰ τῆς ἀναπνοῆς αὐτοῦ τοσοῦτον οξυγόνον, ὅσον παράγεται ὑπὸ 300 τετραγωνικῶν μέτρων δασοσκεπούς ἐπιφανείας, καὶ ὅτι ἡ συντήρησις 4 ἀνθρώπων καταναλίσκει πρὸς ἀναπνοὴν, μαγειρείαν καὶ θέρμανσιν διὰ θερμάστρας δι' ὅλου τοῦ χει-

¹ Ἡ συνθήκη περιεκτικότητος τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος εἶνε 0,3 ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἐπὶ 1000 μερῶν ὄγκου ἀέρος. Ἐν κεκλιμένοις χώροις, ἐν σπηλαίοις, ἐγκαταλειμμένοις φρέασι, ἐν ταῖς οἰναποθήκαις καὶ ζυθοποθήκαις, ἐν αἷς λαμβάνει χώραν ζύμωσις, ἐν οἰκουμένοις δωματίοις, ὅπου δι' ὀξιδώσεων διαφοροτρόπων παρῶνται πλεῖον ἀνθρακικὸν οξύ τοῦ ἐν ἀνοικτῷ χώρῳ ἐπὶ μικροῦ ἀερισμοῦ παραγομένου, συσσωρεύεται πολὺ ἀνθρακικὸν οξύ, ὡστε ὁ εἰσπνεόμενος ἀπὸ ἐπιβραδύων ἢ ἤττον ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς υγείας. Ἐντὸς σχολείων καὶ δωματίων ὁ ἀπὸ δυνάμει νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐφαρμόσιμος, ὅταν ἡ ἐν αὐτῷ ποσότης τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος ἀνέρχεται εἰς 1-2 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἢ ἀν δ' ἀνέλθῃ εἰς 5-7 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἢ καὶ πλεον, ὁ ἀπὸ ἐπὶ παρατεταμένης ἐν αὐτῷ διαμονῆς ἐπιβραδύ ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τῆς υγείας. Ὅταν δὲ ἡ περιεκτικότης τοῦ ἀέρος ἀνέλθῃ εἰς 3-4 τοῖς ἑκατὸν (τοσαύτη εἶνε ἡ περιεκτικότης τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος), αἱ λυχνίαι ἀρχοῦνται καίωσαι ἀμαυρῶς, ἐπέρχεται δὲ στενόχωρος ἀναπνοὴ καὶ σκοτοδινία. Ἐὰν δ' ἡ περιεκτικότης ὑπερβῇ τὰ 4 0/10, ἐπέρχεται σβέσις τῶν λυχνῶν καὶ ὁ ἐξ ἀσφυξίας θάνατος.

μῶνος τόσον οξυγόνον, ὅσον παράγει ἐν στρέμμα κατ' ἔτος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀμικιοτέρας αὐτοῦ παραγωγῆς. Ἡ βελτίωσις ἐπομένως τοῦ ἀέρος ἢ προερχομένη δι' ἐνὸς στρέμματος δάσους ἐξουδετεροῦται διὰ τῆς συντηρήσεως τεσσάρων μόνον ἀνθρώπων.

Οὐ μόνον δ' ὁ ἀνθρώπος, ἀλλὰ καὶ πᾶν ζῷον καὶ πᾶν πτηνὸν ἐν τῷ δάσει ἀντιπράττει εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀέρος, δηλαδὴ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ οξυγόνου καὶ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἀγέλη 100 προβάτων βόσκουσα ἐν τῷ δάσει καταναλίσκει διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἡμερησίως πλεῖον οξυγόνον καὶ ἀποδίδει πλεῖον ἀνθρακικὸν οξύ ἢ ὅσον δάσος εκτάσεως δέκα στρεμμάτων ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ παράγει οξυγόνον καὶ καταναλίσκει ἀνθρακικὸν οξύ. Κατὰ ταῦτα ἡ χειροτέρευσις τοῦ ἀέρος ἢ ὑπὸ μεγάλης ἀγέλης προβάτων προξενουμένη εἶνε σπουδαιότερα ἢ ἡ βελτίωσις αὐτοῦ ὑπὸ δέκα στρεμμάτων δάσους.

[Ἐπιτελεῖται συνέχεια]

ΕΞΟΧΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΙ

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΕΛΛΕΜΠΕΡΓ¹

Ἀπομένει ἡμῖν νὰ ἡμιλήσωμεν—διότι ἀδυνατοῦμεν νὰ εἰσελθῶμεν εἰς λεπτομερείας περὶ τοῦ σχολείου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, τοῦ παρθενιαγωγείου, τοῦ νηπιαγωγείου, τοῦ ἐν Ρούττη σχολείου, ὡς ἔχοντες ἐντολὴν νὰ συμπυκνώσωμεν τὸ ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ εἰς ὀλίγας σελίδας—περὶ τῆς ἀνωτέρας αὐτοῦ σχολῆς. Ναὶ μὲν ὁ Φέλλεμπεργ ἦτο εἰλικρινὴς καὶ πολλὰκις δρμητικὸς πρόμαχος τῆς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἰσότητος, δὲν προέβαινε ὅμως μέχρι καὶ τοῦ νὰ φρονῆ, ὅτι πάντες ὄφειλον νὰ λαμβάνωσι τὴν αὐτὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ περὶ τῆς ἰσότητος ἔννοια αὐτοῦ εἶνε μᾶλλον πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ παρά διοικητικὴ. Πάντες, κατ' αὐτόν, δικαιούνται νὰ τύχωσι τῆς αὐτῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς ὡς πρὸς τὰς γνώσεις ὅμως διαφέρει. Ἐπειδὴ τὰ ἴδια αὐτοῦ τέκνα ὄφειλον ν' ἀποκτήσωσι παιδευσιν ἀνωτέραν τῆς τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τοῦ Βέρλη, ἐμίσησε δι' αὐτὰ κληρονομίας καὶ συνέλαβε τὴν ιδέαν τῆς ἰδρύσεως γυμνασίου πρὸς προπαρασκευὴν τῶν νέων διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ στάδια (1808). Ἡ εὐδοκίμησις τοῦ τοιοῦτου θεσμοῦ εἶνε γνωστὴ, ἡ φήμη δὲ αὐτοῦ ἐπεξετάθη κατὰ γράμμα ἐφ' ὅλοκληρον τοῦ κόσμου. Δὲν θὰ μνημονεύσωμεν καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ὑποκειμένων, ἅτινα ἐφοίτων εἰς τὸ ἀνώτερον ἐν Χόφβιλ σχολεῖον, οὐδὲ περὶ τῶν ἐπισκεφθέντων

¹ Τέλος: ἴδε σελ. 299.

αὐτὸ βρασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων. Ὁ ἀποκλειστικὸς ἡμῶν σκοπὸς εἶνε νὰ ὑποδείξωμεν τὰς ἐν αὐτῷ ἐφαρμοζόμενας παρὰ τοῦ Φέλλεμπεργ παιδαγωγικὰς ἀρχάς.

Διὰ τε τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς ἡ ἀνατροφή εἶνε ἡ βᾶσις πάσης ἐκπαιδεύσεως. Διὰ τοὺς πρώτους κέκτηται σκοπὸν διπλοῦν, ἥτοι μορφώνει τὸν χαρακτῆρα καὶ ἀναπτύσσει τὸ ἠθικὸν αἶσθημα, ὡστε νὰ χρησιμοποιοῖ ὑπὲρ τοῦ κοινῶ καλοῦ τὰς κτηθείσας γνώσεις. Κατὰ συνέπειαν ὑπεκκείται πρὸς τοὺς νέους τῶν ἀνωτέρων τάξεων ὁ πόνθος τοῦ νὰ ἐργασθῶσι πρὸς βελτίωσιν τῶν γενικῶν κοινωνικῶν ὄρων. Ἄλλὰ παρεκτός τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας, ἣτις ὀφείλει πάντοτε νὰ δεσπόζῃ καὶ ν' ἀποτελῇ κανόνα καὶ ὁδηγὸν σταθερὸν ἀπὸ ἀκρου ὡς ἀκρον τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ τοιοῦτο ἀποτέλεσμα ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀτομικεύσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τοῦ σφύροντος καταμερισμοῦ τῶν διδασκομένων μαθημάτων. Αἱ τάξεις πρέπει νὰ εἶνε μικραὶ, ἵνα αἱ αὐτοὶ χαρακτῆρες εὐρίσκωνται ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐπιδράσεις. Ἐν Χόφβιλ αἱ πλείστοι τῶν τάξεων περιελάμβανον πέντε μόνους μαθητὰς. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς διαφοροὺς κλάδους τῆς διδασκαλίας, αἱ ἀρχαῖαι γλῶσσαι δέον νὰ κατέχωσι τὴν πρώτην θέσιν. Ἄλλ' ἡ χρῆσις αὐτῶν πρέπει νὰ γίνηται μετὰ περισκέψεως, διότι καμμία ἄλλη μελέτη δὲν προκαλεῖ τόσην διανοητικὴν κόπωσιν. Πρέπει νὰ σπουδάζωσι κατὰ βάθος αὐτοὶ μόνον οἱ βουλούμενοι ν' ἀποκτήσωσιν εἰδικότητα· οἱ ἄλλοι πρέπει νὰ τὸ πράττωσι κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς δυνάμεις των.

Φευκτέον δὲ πρὸ πάντων τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν λίαν ἐνωρίς καὶ τὸ παραμελεῖν χάριν αὐτῶν τὰς νεωτέρας γλώσσας, ὧν ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἀξία δὲν εἶνε ἐλάσσων. Ἡ διδασκαλία ξένης γλώσσης γίνεται ἀποκλειστικῶς παρὰ διδασκάλων, ὧν εἶνε μητρικὴ ἢ διδασκομένη γλῶσσα. Δέον νὰ θεραπεύηται ἡ φιλολογία ἐπιμελῶς, παραλειπομένου ὅμως παντός ἐξ αὐτῆς τοῦ μὴ συντελοῦντος εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας.

Ἡ διδασκαλία τῶν μαθηματικῶν πρὸς ἀσκήσιν τῆς σκέψεως καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς μεθοδικότητος, τῆς ὀρυκτολογίας, τῆς βοτανικῆς, τῆς ζωολογίας, ὡς μέσων πολυτίμων πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς παρατηρητικότητος, πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἐνωρίς, νὰ παρέπηται δὲ ἡ τῆς φυσικῆς, τῆς ἀστρονομίας, τῆς χημείας. Ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴν χώραν, ἐν τῇ ζῆ ὁ διδασκόμενος καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ βαθμηδὸν τὸν κύκλον τῆς· δέον δὲ ν' ἀποφεύγωνται αἱ ὀνοματολογίαι καὶ αἱ ἀνωρελεῖς εἰς τὴν γενικωτέραν ἀντίληψιν λεπτομερείαι. Ἡ δὲ διδασκαλία τῆς ἱστορίας

πρέπει νὰ γίνηται πρὸς τοὺς μικροὺς μαθητὰς ὑπὸ τύπον καθαρὸν βιογραφιῶν.

Ἡ ἐκπαίδευσις συμπληροῦται διὰ διδασκαλίας φιλελευθέρου θρησκευτικῶς—ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ ἀηδιάζουσι τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ὅταν ὑποχρεῶνται νὰ παρίστανται εἰς τὰς τελετὰς καὶ ν' ἀναγινώσκωσι διαρκῶς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, — διὰ τῆς μουσικῆς, τῆς ἱστογραφίας, τῆς ζωγραφικῆς.

Ἐἶδομεν ἦδη ὅτι ὁ Φέλλεμπεργ ἐπέδωκε μετ' ἰδιαιτέρας προθυμίας τὴν σωματικὴν ἀσκήσιν, ἣν ἐθεώρει ὡς τὸ ἄριστον μέσον πρὸς καταπολέμησιν τῆς ἠδουπαθείας καὶ πρὸς διάπλασιν ἀνδρικῶν χαρακτῆρων. Ἡ ἐν Χόφβιλ μέθοδος τοῦ βίου συνίστατο εἰς τὸ ἐγείρεσθαι ἐνωρίς καὶ κατακλίνεσθαι ἐνωρίς, εἰς τὸ ἀσκεῖσθαι ἐν τῇ γυμναστικῇ, ἐν τῇ ξιφασίᾳ, ἐν τῇ ἵππασίᾳ, ἐν τοῖς στρατιωτικῶν γυμνασίοις, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις, ἐν τῇ κηπουρικῇ, ἐν ταῖς πεζοπορίαις, ἐν τῇ κολυμβητικῇ, ἐν τῇ παγοδρομίᾳ.

Αἱ σωματικαὶ ποιναὶ καὶ αἱ ἐξυβριστικαὶ τιμωρίαι αὐστηρῶς ἀπηγορεύοντο. Ἐγίνετο καθ' ἑσπέραν γενικὴ τῶν μαθητῶν σὺναξις, καθ' ἣν ἀνεφέροντο καὶ συνεζητοῦντο αἱ γενόμεναι κατὰ τὴν ἡμέραν ἀταξίαι. Τὰ σοβαρὰ παραπτώματα ἐτιμωροῦντο διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ πταίστου ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν συντρόφων του, ὁ δὲ τοιοῦτοτρόπως ἀπομονούμενος ὑπέκειτο ἑκτοτε εἰς ἰδιαιτέραν ἐπιτήρησιν, μὴ φανεράν μὲν, ἀλλ' ἀδιάλειπτον.

Πόσον καλῶς ἐγίνωσκεν ὁ Φέλλεμπεργ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν! Ὑπῆρξεν ἄρα γε ἄλλος ἀνθρώπος δυνήθεις νὰ φθάσῃ, ἀπὸ συμπεράσματος εἰς συμπέρασμα, μετὰ λογικῆς οὐδέποτε διαψευθείσης εἰς τὸν καταρτισμὸν συστήματος ἐκπαιδεύσεως καταλλήλου διὰ πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἀνταποκρινόμενον εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας καὶ ἐφαρμοσίμου ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἀκεραιότητι; Ὁ Φέλλεμπεργ ὑπῆρξεν ὀλόκληρος κυβερνήσις διὰ τὰς διανοίας, τοὺς χαρακτῆρας, τὰς καρδίας καὶ τὰ σώματα.

Ἡ δόξα ἐκείνη δὲν ὑφίσταται πλέον. Κατηργήθη ἡ σχολὴ τῶν ἀπόρων, ἐκλείσθη ἡ ἀνωτέρα σχολή, ὅπως καὶ πάντα τὰ ἐν Χόφβιλ ἰδρύματα, ἠρημώθησαν τὰ πολυάρθρα ἐργαστήρια, ἐνθα τὰ τέκνα τῶν μεγαστάνων μετέβηκον διὰ νὰ μάθωσι νὰ σέβωνται τὴν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν καὶ τὸν ἐργάτην. Ἡ χαρίεσσα αὐτῶν οἰκία, ἡ κατεχόμενη νῦν ὑπὸ τοῦ γερμανικοῦ διδασκαλείου, καὶ τὸ πάντοτε καλλιεργούμενον κτῆμα ὑπομνησκουσι μόνον ὅτι ὁ Φέλλεμπεργ ὑπῆρξε μέγας παιδαγωγὸς καὶ μέγας γεωπόνος.

Πρέπει ἄρα νὰ εἴπωμεν ὅτι οὐδὲν ἀπέμεινε ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Φέλλεμπεργ; Ὁ ἀνὴρ οὗτος ὑπῆρξε μεγαλοφυΐα παροδική, ὅμοια πρὸς ἀστὲρα διαττόντα καὶ ἐξαφανιζόμενον χωρὶς νὰ κατα-

λίπη ὀπισθὲν τοῦ φωτεινῆν γραμμῆν. Ὡ, ὄχι! Τὸ ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ ἐπιζῆ ἀκέραιον. Δὲν εἶνε πλέον συγκεντρωμένον ἐν Χόχβιλ' εὐρίσκειται διεσπαρμένον καὶ εἰς τοὺς δύο κόσμους. Ἄνευρίσκειται εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ πρακτικὰ γεωργικὰ σχολεῖα, τὰ ἰδρυθέντα πανταχοῦ σχεδὸν καὶ τῶν ὁμοίων πολλὰ ὀφείλουσι τὴν ὑπαρξίν των εἰς τὴν πρώτην ὄθησιν τοῦ Φέλλεμπεργ' ἀνευρίσκειται εἰς τὰ πολυάριθμα ὑπὲρ τῶν ἀπόρων παίδων ἄστυλα, εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν διδασκάλων, εἰς τὰ προγράμματα, εἰς τὰς μεθόδους, εἰς πᾶσαν σπιθαμὴν τέλους τοῦ εὐρέως πεδίου τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς πασῶν τῶν κοινωνικῶν ταξέων. Τὸ καντόνιον τῆς Βέρνης ὀφείλει αὐτῷ ἰδιαιτέρως τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργίας, τὰ μέσα τῆς διδασκείας τῆς γεωργικῆς προόδου (διὰ τῶν εἰδικῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἐταιρειῶν), τὴν γεωργικὴν σχολὴν, πλείστας σχολὰς ἀπόρων, τὰ διδασκαλεῖα. Ὁ πρῶτος περὶ διδασκαλείων νόμος ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ.

Ἡ μεγαλειτέρα δὲ ἀξία τοῦ Φέλλεμπεργ συνίσταται εἰς τὴν δημιουργίαν νέου γενικοῦ πνεύματος ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῆς λαϊκῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τούτων εἶνε ἀδιαφιλονίκητος καὶ ἐξέχουσα. Ἐπέβλεπε δὲ αὐτὴν εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα τοῦ καντονίου του, ὅτε μετὰ τὴν παραίτησιν τῆς ἀριστοκρατικῆς κυβερνήσεως ἐν ἔτει 1830 καὶ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ ὡς μέλος εἰς τὴν Συντακτικὴν Συνέλευσιν καὶ κατόπιν εἰς τὸ Μέγα Συμβούλιον, οὗτος καὶ ἐρημάτισε πρόεδρος. Καὶ δὲν κατάρθωσε μὲν νὰ πείσῃ τὸ πρῶτον τῶν ἀνωτέρω σωμάτων, ὅπως παραδεχθῆ τὴν ἀναγραφὴν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ νέου Συντάγματος, ἔσχεν ὁμως τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδῃ ἀνακηρυσσομένης δι' αὐτὸν τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος, ὑπὲρ ὧν ἠγωνίσθη καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του κατήγγειλεν εἰς τὸ Μέγα Συμβούλιον δι' ἀγορεύσεως πλήρους ζήσεως τὰς βραδουργίας τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν φίλων τοῦ προτέρου καθεστώτος, διεμαρτύρητο δὲ κατὰ τῆς ἀδρανείας τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ ἀρχῶν, ἀνεχομένων ἐν τῷ καντονίῳ τοῦ Βαλαί τὴν κατάργησιν τῶν συνταγματικῶν τῶν πολιτῶν δικαιωμάτων καὶ τοὺς πολιτικούς διωγμούς.

Τὸ νέον γενικὸν πνεῦμα προῶδεν παρὰ τὰ ἐμπόδια τὰ παρεμβληθέντα εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ πρωτεργάτου του. Ὁ Φέλλεμπεργ ἐδέησε νὰ παλαίσῃ καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον, ἐν πρώτοις κατὰ τῆς ἐχθρας τῆς ἀριστοκρατικῆς κυβερνήσεως, εἶτα δὲ κατὰ τῶν προλήψεων τῆς φιλελευθέρου. Εἶνε δὲ περίεργον ὅτι ἡ κυβέρνησις ἢ πηγᾶσσα ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1830 ἐπαναστάσεως καὶ ἦτις

ὄφειλε νὰ θεωρῆ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ οὐ μόνον ὡς τὸ πρῶτον τῶν καθηκόντων της, ἀλλ' ὡς τὸ ἀριστον ἐχέγγυον περὶ τῆς εὐδοκίμησεως, ὑπεκρίθη ὅτι σχεδὸν ἠγνόει τὸ ἔργον τοῦ Φέλλεμπεργ.

Ὁ Φέλλεμπεργ ἐτόλμα νὰ εἶνε αὐταρχικός καὶ ὁ αὐταρχικός τῆς κυβερνήσεως τοῦ 1831, ὁ ἔρχων Νουχάους δὲν τοῦ τὸ ἐσυγχώρει. Ὑποπτεύθησαν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ἀγνόητα τῶν προθέσεών του.

Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὁ τόσο ἀγαθός, ὅστις ἀείποτε μόνον τὸ καλὸν ἐπραξεν, ὅστις διεσκόρπιζε τὴν εὐφύαν περὶ αὐτόν, ὅστις ἐβοήθει τοὺς πτωχοὺς, ὅστις διωργάνου παραδόσεις μαθημάτων διδασκαλικῶν ἰδίᾳ δαπάνη, ἄνευ κέρδους τινός δι' ἑαυτόν, ὅστις, ὅτε οἱ μαθηταὶ τῆς ἀνωτέρας σχολῆς ἀνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν γονέων των συνεπέει ἀτυχημάτων οικονομικῶν, προὔτιμα νὰ τοὺς κρατήσῃ δωρεὰν εἰς τὸ ἴδρυμα διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ δικαίωσι τὴν ἐκπαίδευσίν των, ὁ Φέλλεμπεργ ἐξελήθη εἰς τοὺς κυβερνητικούς κύκλους ὡς ἐπιτήδειος κερδοσκοπός, ἐκμεταλλεόμενος ὠραίας τινὰς φιλανθρώπους ἰδέας ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ βυλ-λαντίου του. Εἰς ὑποκί ἀδικήματα ἢ μικρόνοια, ὁ φθόνος καὶ ἡ ζήλοτυπία ἐξωθούσι τοὺς ἀνθρώπους!

Ἄλλὰ τοῦ λαοῦ ἡ συνειδήσις δὲν συνεμερίσθη τὰς ἀπιστεύτους ταύτας προλήψεις. Ὁ Φέλλεμπεργ ἀπομένει εἰς τὴν ἀνάμνησιν τῶν κατοικῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν ἀγροτῶν ὡς ὁ μέγας φίλος τῶν ἀνθρώπων, ὁ θελήσας νὰ καταστήσῃ τὴν Πολιτείαν ἐκπαιδευτικὴν, ὅστις, ἀφοῦ αἱ κυβερνήσεις δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν συνδράμωσιν εἰς τὰς γενναίας αὐτοῦ προσπαθείας, ἀνέλαβεν αὐτὸς τὸ καθήκον των ὀλόκληρον, τὸ ἐξεπλήρωσε χιλιάκις καλλίτερον ἀφ' ὅ,τι θὰ ἐπραττοῦν ἐκεῖναι καὶ ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἔργον ἀπαράμιλλον. Ἡ ἀρχικὴ του ἰδέα ἐθριάμβευσεν. Εἰς πάσας τὰς πεπολιτισμένας χώρας οἱ νέοι θεσμοὶ ἐπεκύρωσαν τοὺς πόθους τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Χόχβιλ, ἡ δὲ Πολιτεία διαδέχεται τὸν Φέλλεμπεργ ἀναλαμβάνουσα τὸν ἐνδοξὸν ἐκεῖνου τίτλον τοῦ ἐκπαιδευτοῦ τῶν λαῶν.

(Ch. Albert - Gobat)

ΠΟΙΚΙΛΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΑ ΦΩΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Φαινομένη ἀπὸ τοῦ ὄρους τὴν νύκτα ἢ ἀπέ-ραντος πόλις εἰς τὴν πεδιάδα ἠμοιάζει πρὸς νῆσον κιτρινήν ἐντὸς ἀμαυρᾶς θαλάσσης. Εἰς τὴν πρωτεύουσιν λεωφόρον καὶ τὰς κυριώτερας ὁδοὺς λάμπουν ὡς πύριναι ταινίαι παμπληθῆ μικρὰ φῶτα, ἐρπύζουσι εἰς τὰς στενωποὺς πέριξ τῶν πεφωτισμένων εὐρυχώρων πλατειῶν, συγκεντρῶνται ὡς ἀστερισμοί, συμπυκνοῦνται ὡς γα-

λαξίαι, εὐρύνουσιν ὀλόγυρα τοῦ ὀρίζοντος τὸν ἀστροφεγγῆ θόλον, φεγγουλοῦν ἀνὰ μέσον τῶν θάμνων τῶν κήπων, παρὰ τὰ θέατρα καὶ τὰ πολυτελῆ ἐμπορικὰ καταστήματα πλέοντα εἰς ὑποτρέμουσαν αἴγλην, ὑπὸ τὰ συμπλέγματα τῶν πανυψηλῶν οἰκιῶν, αἵτινες ἀποκρύπτουσι τοὺς σκολιούς δρομίσκους, καὶ κατὰ τὴν εἰσοδὸν εἰς ὄρη ἐκ κεράμων, ἐφ' ὧν αἱ καπνοδόχοι ἠμοιάζουσι πρὸς πλήθη ἀνδριάντων.

Εἰς τὰς ἀμαυρὰς τοῦ πίνακος ἄκρας διαγράφονται μετέωροι θόλοι κτιρίων φαῖοί, σχήματα σκοτεινὰ κωδωνοστασιῶν καὶ ὀρειῶν κορυφῶν γοθικῶν ναῶν, μεγάλα ὠρολόγια στίλβοντα ὡς σελῆναι ἐπὶ πύργων ἀοράτων.

Τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ ὑπὸ τὰ τόξα τῶν πεφωταγωγημένων γεφυρῶν φεύγει γλαυκὸν πρὸς τὰς ἐρημίας τὰς δεινροφυτεῦτους. Διασταυροῦνται, κάμπτουσι, προκύπτουσι, ἐξαφανίζονται εἰς τοὺς δρομίσκους τὰ φῶτα τῶν ἀμαξῶν' τινὰ ἐξ αὐτῶν σβέννυνται ἐξαφανιζόμενα μακρὰν, πολὺ μακρὰν, πέραν τῶν τειχῶν, εἰς τὰς λευκάς ὁδοὺς τῆς ἐξοχῆς τὰς κεκρυμμένας ἐν τῷ μέσῳ τῶν φρακτῶν.

Κάτωθεν δὲ τῶν φανῶν διολισθάνουσι σικαὶ διαβατῶν, προκύπτουσι αἴφνης, παρέρχονται ταχέως, σημειοῦνται ἐπὶ τῶν κλιμάκων, τέμνονται ὑπὸ τῶν γωνιῶν, γράφονται ἐπὶ τοῦ λασιπῶδους ἐδάφους' καὶ τὸ φῶς σχηματίζει τὴν σκιαγραφίαν αὐτῶν, ὅτε μὲν κατ' εὐθείαν, ὅτε δὲ λοξῶς, χαμαὶ, ἐκ τῶν ἐμπροσθεν, ἐκ τῶν ὀπισθεν, γιγαντιαίαν ἢ νάνον, λεπτήν ἢ προγάστορα, ὡς νὰ ἦτο ἐμφυγὸς γελοιογράφος.

Μεταξὺ τοῦ σωροῦ τῶν στεγῶν προκύπτει αἴφνης φῶς τι, ὑψηλὰ ἢ εἰς τὸ μέσον, πρὸς τὰ κάτω ἢ εἰς τὴν ὀροφήν, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ζόφου ἢ παρὰ τὴν ἀμφιλύκην, πλησίον μεγάρων ἢ ξενοδοχείων, ὧν αἱ αἰθουσαι ἀστραπτεβολουσὶν ἐκ τῆς πλημμύρας τοῦ φωτός.

Τί θὰ συνέβαιεν ἐὰν σήμερον ἐξηφανίζετο ὅλη αὐτὴ ἡ λάμψις, ἐὰν τυχὸν ἡ μεγαλόπολις ἐπανεπιπτεν εἰς τὸ σκότος, ἐὰν αἴφνης ἐπανερχόμεθα εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου αἱ ὁδοὶ ἐπληροῦντο ὑπὸ ζόφου καὶ βυλλαντιότητων; . . . Τὸ σκότος θὰ ἦτο φοβερώτερον ἢ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐκεῖναις ταῖς ζοφεραῖς ὡς χαινόντα στόμια κλιβάνων. Βεβαίως ἢ φρίκη θὰ ἐμειοῦτο βαθμηδὸν ἐνεκὰ τῆς ἐξέως' ἀλλ' ἀναλογισθῆτε ἂν σήμερον ἠθέλομεν ἐπικναπέσει εἰς τὰς ταιούτας νύκτας! . . . ἂν δὲν ἐβλέπομεν τίποτε βαδίζοντες, γινώσκοντες ὅμως ὅτι ἦτο ἐνεδεχόμενον εἰς δύο βημάτων ἀπόστασιν νὰ εἶνε κεκρυμμένος ὁ ἀνθρωπος καὶ νὰ ἐνεδρεῖθῃ, ὁ ἀνθρωπος, τὸ θηρίον τὸ φοβερώτερον καὶ τοῦ λύκου καὶ τῆς ὑάινης. Συλλογισθῆτε ν' ἀποπλανηθῆτε ἐντὸς τοῦ σκότους εἰς θάσος, τοῦ ὁμοίου οἱ ἐμφυγὸι κορμοὶ νὰ καλῶνται Τρόπμαν ἢ Λαξεναιρ!

Ἐκάστη γλωσσὶς φωταερίου ἀξίζει καὶ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἓνα χωροφύλακα. Εἰς τὴν συνθηματικὴν γλώσσαν τῶν κλεπτῶν ἢ σελήνη ἀποκαλεῖται ἀστυνομικός ἐπόπτης καὶ οἱ φανὸι κατάσκοποι. Ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ὑπῆρχεν ὁδὸς ἀνωφερῆς λεγομένη τῶν Δολοφόνων, ἐνθα διαταγῆ τῆς ἀρχῆς ἀνήπτετο πυρσὸς πρὸ τῆς ἐντετελισμένης ἐν αὐτῇ ἱεράς εἰκόνας. Ὁ Δὲ Βιλλιέρ διηγεῖται ἐκπληκτος ὅτι κατὰ τὸ 1657 ἐξῆλθε μετὰ τὸ δεῖπνον εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Παρισίων, φρουρούμενος ὑπὸ θεραπόντων ὠπλισμένων ἄχρις ὀδόντων καὶ ἠδυνήθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν κατοικίαν του, «χωρὶς νὰ συναντήσῃ τινὰ κακοποιόν».

Μόνον ὁσάκις ἐξεργήγουντο πόλεμοι ἢ παραχαί, ἐφωτίζοντο αἱ οἰκίαι, ἀνήπτοντο πυραὶ εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν ἢ εἰς τὰ μέρη ὅπου συνηθέστερον τὴν πρωῖαν ἀνευρίσκοντο πτώματα διαβατῶν ἀπογυμνωθέντων ὑπὸ τῶν ληστῶν. Ἄνηρτωντο λέβητες σιδηροὶ πλήρεις στυππίου καὶ ρητίνης ἀνημμένων. Αἱ ὁδοὶ ἦσαν στεναί, σκολιαί, ρυπαραὶ' πολλαὶ αὐτῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βερολίῳ δὲν εἶχον ἴδιον σάρωθρον καθαριότητος πρὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος. Πανταχοῦ περιήρχοντο χοῖροι γυρλιζόντες καὶ ἐκακάβιζον ὄρνιθες' οἱ καρραγωγεῖς παρεκαλοῦντο ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν περιόικων ν' ἀποκομίσωσι τοὺς σωρούς τῶν ἀκαθαρσιῶν. Αἱ ὁδοὶ τῶν Μεδιολάνων μόνον ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἀπζου Βισκόντη ἐπλακοστρώθησαν. Πρὸ πεντήκοντα ἀκόμη ἐτῶν οἱ πελαργοὶ ἐφώλευον ἐπὶ τῶν στεγῶν τῶν οἰκιῶν τῆς πόλεως Παδοῦς καὶ ἐφρόντιζον αὐτοὶ περὶ τῆς καθαριότητος. Εἰς τοὺς παλαιούς λογαριασμοὺς τῶν δήμων καταγράφονται αἱ δαπάναι πρὸς ἀμοιβὴν τοῦ δημίου καὶ πρὸς ἀγορὰν σκηνίου διὰ τοὺς ἀπαγγονιζομένους' ἀλλ' οὐδ' ἐν λεπτόν πρὸς ἐξωράσιν τῆς πόλεως, πρὸς καθαριότητα καὶ φωτισμὸν αὐτῆς.

Τὴν νύκτα οὐδεμία θύρα ἔμενεν ἀνοικτὴ. Τὰ πρῶτα καφενεῖα ἠνοίχθησαν τῷ 1650 ἐν Βενετίᾳ, καθ' ὃν χρόνον ἡ χρῆσις τοῦ μέλανος αὐτοῦ πόματος εἰσήγετο εἰς Εὐρώπην. Λέγεται ὅτι ὁ πρῶτος ποιήσας χρῆσιν αὐτοῦ ἐν Ἀνατολῇ ἦτο ὁ ἠγούμενος μοναστηρίου τινός ἐν Ἀραβίᾳ, ὅστις ἰδὼν τὸ ἀποτέλεσμα τὸ παραγόμενον εἰς τὰς αἰγὰς ὑπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ θάμνου τοῦ καφέ, ἠθέλησε νὰ δοκιμάσῃ τὸ ἀπέψημα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μοναχῶν, οἵτινες ὑπνηλοὶ ἀπήγγελλον τὰς εὐχὰς τοῦ μεσονυκτικοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου.

Εἰς τοὺς εἰκοὺς ἔκαεν ἡ ἀμυδρὰ θρυαλλίς τῶν ἐκ στέατος κηρίων, αἵτινα κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Δάντου ἐθεωροῦντο πολυτέλεια. Μετεχειρίζοντο ἐπίσης καὶ πύραυλα ἀνημμένα, πυρσούς ρητινώδεις' τὸ κηρίον ἐκαίετο μόνον εἰς τοὺς ναοὺς, σπανίως δὲ τὸ ἔλαιον. Θερμάστραι δὲν ἦσαν γνωσταὶ εἰμὴ μόνον μετὰ τὰς Σταυροφο-

ρίας και έκαλειτο *caminadella* μία οδός των Μεδιολάνων, διότι έκείτο έν αύτῇ μία οικία έχουσα θερμάστραν! Κατά τās άνεμώδεις νύκτας ἦτο επικίνδυνον τὸ ν' ανάπτωσι πῦρ, διότι αἱ οικίαι ἦσαν ξύλιναι κατά τὸ πλεῖστον και έπομένως εύφλεκτοι. Ὁ δὲ Γαλθάνιος Φιάμμης, χρονογράφος, βεβαιοῖ ὅτι υπῆρχον διατάξεις απαγορεύουσαι τὸ άπτειν πῦρ πνέοντος άνέμου (*flante vento nullus in domo ignem succenderet*). Αἱ πυρκαϊαὶ έξερρήγνυτο συχνὰ και φοβερά, και έν διαστήματι ώρῶν άπετεφρούτο χιλιάδες τῶν σαθρῶν αυτῶν οικοδομῶν.

Ὅτε έσήμκινε τὸ *couvrefeu*, ἦτοι τὸ σιωπητήριο, ὅλα τὰ φῶτα έσβύνοντο. Ὁ κῶδων ὁ σημάκινων αυτὸ έπωνομάζετο *chasseribauds*, ἦτοι φαυλοδιώκτης, διότι μόλις έκρούετο έπρεπε νὰ κλεισθῶσιν άμέσως τὰ καπηλεῖα, τὰ κυβῆα, τὰ καταγώγια. Μόνον κατά τούς μεταγενεστέρους χρόνους οἱ νυκτοφύλακες έκ διαλειμμάτων περιήρχοντο τās σιωπηλάς ὁδούς, αναγγέλλοντες τās ὥρας τῆς νυκτός.

Ὅποταν κατά τās συννεφώδεις νύκτας δὲν έφαινοντο οἱ άστέρες, έλειπε πᾶσα περι τῆς ὥρας ένδειξις. Τὰ ὠρολόγια τοῦ θυλακίου ἦσαν άγνωστα πρὸ τριῶν αἰώνων· τὰ δὲ μεγάλα ὠρολόγια έθεωροῦντο ὡς μηχανήματα θυμαστά, έφευρεθέντα υπό μάγων έν τῇ Ἀνατολῇ. Ὁ Χορικός κατά τὸν έκτον αἰῶνα περιέγραψεν έν τούτων, εἰς τὸ ὁποῖον μεγάλοι άετοὶ έκ χαλκοῦ άπέθετον κατά πᾶσαν ὥραν στέμματα χρυσᾶ επί τοῦ αḡάλαματος τοῦ Ἡρακλέους. Καί εἰς έν ἄλλο δὲ, ὠρηθέν παρὰ τοῦ Ἀβδαλλάχ εἰς τὸν Καρολομάγγον, ανθρωπάρια επίχρυσα έρριπτον έντός πυξίδος σφαίρας άργυρᾶς. Τὸ πρῶτον ὠρολόγιον τὸ σημάκινον τās ὥρας έστῆθη έν Μεδιολάνοις έν έτει 1306, εἰς τὴν ὁδὸν τὴν έκτοτε καλουμένην Ὁδὸν Ὁρῶν!

Πρὸ δύο μόλις αἰώνων ὁ νεαπολίτης Καράφας ἔδρυσεν έν Παρισίους τὸ σῶμα τῶν δαδούχων. Ἐμισθῶντο οὗτοι ὡς ὀδηγοὶ υπό τῶν βουλομένων νὰ μὴ παραπλανηθῶσιν εἰς τὸ σκότος. Παρὰ τούς πυλώνας μεγάρων τινῶν σφίζονται άκόμη αἱ ὀπαί, έντός τῶν ὁποῖων οἱ θεράποντες έσβυνον φθάνοντες τās δαδᾶς. Εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας, ὅταν τὰ παιδία μετά τὸ δείπνον ζητῶσι και ἄλλο τι λίχνευμα επί πλέον, συνηθίζεται πρὸς άπάντησιν ἡ φράσις: «έρχεται ὁ θεράπων με τὴν δαδᾶ», ἡτις εἶνε άνάμνησις τῆς έποχῆς, καθ' ἣν μετά τὸ πέρας τοῦ δείπνου ἤρχοντο οἱ θεράποντες, διὰ νὰ συνοδεύσωσι τούς άπερχομένους δαιτυμόνας.

Ὅτε ὁ Λα Ρενὶ έκρέμασε διὰ πρώτην φοράν φανούς ὡκλίνοους με κηρία, έθεωρήθη ὁ νεωτερισμὸς ὡς τὸ άκρον άκρον τῆς τελειότητος. Ἡ κυρία Σεβινιέ έγραψε μετ' ένθουσιασμοῦ ὅτι ἡδύνατο τοῦ λοιποῦ καθέις νὰ περιπατῇ τὴν νύκτα

«χάρις εἰς τούς φανούς και έν άσφαλεῖα από τούς κλέπτας». Ἄλλ' ἡ φωταγώγησις έγένετο μόνον κατά τὸν χειμῶνα. Κατά τινα νύκτα τοῦ Αὐγούστου ὁ υπό κηδεμονίαν τότε Λουδοβίκος ΙΕ' ἠσθένησεν, έδέησε δὲ νὰ έκδοθῇ διαταγῇ τοῦ αντιβασιλέως δουκὸς τῆς Αὐρηλίας, ὅπως άμέσως φωτισθῶσιν αἱ ὁδοί, διὰ νὰ γίνηται εύκολωτέρα και άκίνδυνος έν ὦρα νυκτός ἡ μεταβχσις εἰς τὰ άνάκτορα. «Τούτου ένεκα, γράφει ὁ χρονογράφος Μπυθᾶ, οἱ φανοποιοὶ εἰργάσθησαν άδιακόπως, διότι οἱ φανοὶ δὲν έπρόκειτο νὰ τοποθετηθῶσιν εἰμῆ κατά τās πρώτας ἡμέρας τοῦ Σεπτεμβρίου».

Ὁ Γολδόνης έπανακάμψας έκ Γαλλίας, έχαιρε βλέπων τὴν Βενετιαν φωτιζομένην δημοσίᾳ δαπάνῃ, ένῶ ὁ Στέρν, διὰ νὰ περιγράψῃ τὸ έπικρατοῦν έν Παρισίους σκότος, άνέφερε τὸ έν τῇ ὁδῷ Μωκονσεῖγ θεάτρον, τοῦ ὁποῖου ὁ πρόδρομος έφωτίζετο ὑπ' ενός μόνου κηρίου!

Τώρα, παρὰ τὴν σιγὴν τῆς έξοχῆς, εἰς τὸ έργοστάσιον τοῦ αἰριόφωτος έντός τοῦ τεραστίου λέβητος φλέγονται οἱ γαιάνθρακες οἱ προσερχόμενοι από δένδρα και δάση θανόντα εἰς έποχὴν, καθ' ἣν δὲν υπῆρχον μαστοφόρα οὔτε πτηνά, άλλ' έρπετὰ πελώρια έσύροντο ανά μέσον τῆς ἰλύος, άλλόκοτα δὲ γένη ἰχθύων έπλεον εἰς τὸν ὠκεανόν. Τὸ έκκαθαρισμένον φωταέριον διοχετεύεται ὑπογείως διὰ μυριάδων φλεβῶν, διατρέχει χιλιάδες μιλίων, περιέρχεται πᾶσας τās ὁδοῦς, εἰσχωρεῖ εἰς πᾶσας τās οικίας. Ἐν Λονδίῳ μόλις κατά τὸ έτος 1812 ἤρχισε νὰ τίθηται εἰς χρῆσιν ὁ διαφωταερίου φωτισμὸς, ένῶ ὁ έφευρετῆς τῶν λαμπῶν έδολοφονεῖτο εἰς τὰ Ἡλύσια Πεδία, ἡ δ' έφευρεσις έγένετο σκοπὸς τῶν σατυρῶν τοῦ Καρόλου Νοδιέ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ φωτισμοῦ ἡ πόλις τῶν Παρισίων δὲν δύναται νὰ καυχηθῇ δι' ἄλλο τι, εἰμῆ διότι έφήρμοσεν έν αυτῷ τὸν Λύντσειον νόμον. Κατά τās ἡμέρας τοῦ Τρόμου υπό τās κραυγᾶς: «εἰς τὸν φανόν! εἰς τὸν φανόν!» ὁ ὄχλος έρριπτε τὸν βρόχον εἰς τὸν τράχηλον τῶν θυμάτων και άνήρτα τὰ σώματα αυτῶν εἰς τὰ ὑπερμεγέθη έκ σιδήρου F εἰς τās ὁδοῦς και τās πλατεῖας.

Ἄλλὰ και αυτὸ τὸ φῶς τοῦ φωταερίου, τὸ προσερχόμενον έκ κόσμου έκλείψαντος, έκλείπει ὀλονέν και ὀυεὶ πρὸ τοῦ κερανοῦ τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτός.

(Ἐκ τῶν τοῦ ἱταλοῦ *Liouy*).

X.

Αἱ άριστοκρατικαὶ φύσεις ὀλίγον συμφωνοῦσι μετὰ τοῦ ὄχλου, λέγει ὁ Πλούταρχος, και τὸν εύχαριστοῦσιν· ὡς επί τὸ πλεῖστον δὲ βίαν εἰς αυτὸν έπιφέρουσι, τὸν ένοχλοῦσιν, ὅταν στρεβλούμενον θέλωσι νὰ τὸν φέρωσι πάλιν εἰς τὴν εὐθείαν διεύθυνσιν, καθὼς και τῶν ἰατρῶν οἱ δεσμοί, μολονότι εἰς τὴν φυσικὴν θέσιν τῶν έπαναφέροντες τās έξαθρῶσεις.

Περὶ τοῦ μετεωρολογικοῦ φαινομένου τῶν διαττόνων άστέρων, τοῦ ὁποῖου ἡ εμφάνισις αναμένεται υπό τῶν άστρονόμων κατά τὴν νύκτα τῆς 1ης προσεχούς Νοεμβρίου, ὁ κ. Ἀλέξ. Πάλλης εύηρεστήθη ν' αποστείλῃ πρὸς ἡμᾶς έράνισμα ἐξ άγγλικοῦ άστρονομικοῦ βιβλίου. Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶνε δημῶδης άστρονομία καθιστῶσα διὰ τρόπου ἁπλοῦ και σαφοῦς προσιτὰ εἰς τὸν πολὺν λαὸν τὰ θαυμάσια φαινόμενα τῆς δημιουργίας. Τοῦ άγγλικοῦ πρωτοτύπου ἡ τοιαύτη σαφήνεια και ἁπλότης μόνον διὰ τῆς δημῶδους γλώσσης ἡδύνατο ν' άποδοθῇ, ἀπηλλαγμένης φράσεων και ὄρων έπιστημονικῶν και ὄλων ακαταλήπτων εἰς τὸν λαόν. Ὁ κ. Πάλλης παρέχει οὕτως εἰς τούς άναγνώστας τῆς «Ἐθνικῆς Ἀγωγῆς» άνάγνωσμα ὄχι μόνον έπαγωγὸν ὡς παραμύθιον και έξηγοῦν πληρέστατα και ακοπώτατα τὸ φαινόμενον τῆς άστεροβολίας, άλλὰ και δίδαγμα έτοιμον ὅπως διὰ μεγαλοφώνου άναγνώσεως μεταδοθῇ εἰς τούς πολλούς και άμαθεῖς και καταδειχῇ εἰς αυτούς ὁποῖα εἶνε αἱ αἱθεῖς αἰτίαι τοῦ λαμπροῦ φαινομένου τῆς 1ης Νοεμβρίου, σῶση δὲ οὕτως από πάσης προλήψεως και ένδεχομένου ακαίρου τρόμου.

Σ. τ. Δ.

ΛΑΪΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΤΟ ΑΣΤΕΡΟΒΟΛΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΕΜΒΡΗ

Ἄν κυττάξῃς από τὰ παράθυρά σου τὸν οὐρανὸ τὰ μεσάνυχτα — ἡ τύχη τότε νὰ περπατᾶς — μπορεί ἴσως κάποτε νὰ δῆς φωτεινὴν ἀράδα ποῦ μακροτρέχει τὸν οὐρανὸ, κόνοντας ὅ,τι λέμε ἄστρο ποῦ πέφτει, ἡ ἄς τὸ ποῦμε *πεφτάστερο* ἢ *μετέωρο*. Τὰ σώματα αυτὰ εἶνε πολὺ διαφορετικὰ από τὰ καθυτὸ ἄστρα· εἶνε συγκριτικῶς κοντὰ μας και πολὺ μικρὰ, ένῶ τ' ἄστρα εἶνε πολὺ μεγάλες σφαῖρες — πολὺ μεγαλήτερες ἀπ' τὴ Γῆ μας, ἡ συχνὰ και ἀπ' τὸν ἥλιο άκόμα, — χωρὶς ν' αναφέρῃ κανεῖς άλλες πιὸ σημαντικῆς διαφορῆς. Κάποτε ἄξαφνα παρουσιάζεται μεγάλο πεφτάστερο μοναχὸ του με ὑπερβολικὴ λάμψη καθὼς τοῦ φεγγαριοῦ ἡ και λαμπρότερη άκόμα, εἶνε ὅμως τύχη νὰ δῆ κανεῖς τέτιο μετέωρο, γιὰτι οἱ άστρονόμοι δὲν μπορούν από πρὶν νὰ λογαριάσουν τὴν παρουσίᾳ τους, ὅπως λογαριάζουσι λόγου χάριν τῶν πλανητῶν.

Τὰ μετέωρα αυτὰ ἔχουν περίεργη ἱστορία. Τὰ βλέπουμε μοναχὰ ἴσα ἴσα τῇ στερνῇ στιγμῇ τῆς ζωῆς τους — ὀηλαδή ἡ φωτεινὴ ἀράδα ποῦ εἴπαμε εἶνε ἀπλῶς ἡ καταστροφή τους.

Μὴν ξεχνάτε πῶς εἰδῶ σ' τὴ Γῆ ζῶμε σ' τὸν πάτο μεγάλου ὠκεανοῦ από ἀγέρα, και πῶς άπάνου από τὸν ἀγέρα ὑπάρχει ἄδια ανοιχτοχωριά. Τὸ μετέωρο — ποῦ εἶνε μικρὸ και στέριο σῶμα, ὅμοιο ἴσως με βότσαλο ἡ κομματάκι σίδηρο ἡ τίποτα τέτιο — περπατεῖ αἰῶνες και αἰῶνες μέσ' σ' τὴν ἀδιανῆ ανοιχτοχωριά. Ἡ γληγοράδα του, ποῦ τρέχει ὀμπρός, ξεπερνᾶ πολὺ κάθε ἄλλη γληγοράδα ποῦ γνωρίζουμε σ' τὴ Γῆ.

Εἶναι 100 φορές μεγαλήτερη από βόλι σημερινοῦ ὄπλου, άπάνου κάτω ὡς 20 μίλια τὸ δευτερόλεπτο. Μόλις μπορείς νὰ φανταστῆς τί κάνει τέτια γληγοράδα. Ὑπόθεσε, πῶς ἓνα μετέωρο, ἔτσι τρέχοντας, ξεκινοῦσε σ' τὸν ἰσημερινὸ άπάνου νὰ κἀνῃ τὸ γύρο τῆς γῆς· θὰ τὸν ἔκανε και θὰ ἔφτανε σ' τὸ μέρος ἀπ' ὅπου ξεκίνησε μέσα σὲ εἴκοσι λεπτὰ μονάχα. Τέτια γληγοράδα εἶνε δυνατὴ σ' τὴν ἄδια ανοιχτοχωριά μονάχα· εἰδῶ σ' τὴ Γῆ και ἂν ξεκινοῦσε κανένα σῶμα με τέτια γληγοράδα, δὲ θὰ πῆγαινε πολὺ, μόνε χέρι χέρι θὰ καταστρέφονταν περιῶντας τὸν ἀγέρα.

Ἐνόσω τὸ μετέωρο τρέχει μέσ' σ' τὴν ανοιχτοχωριά, δὲ φαίνεται. Τὸ πιὸ μεγάλο τηλεσκόπιο τέτιο μικρὸ σωματάκι δὲν τὸ διακρίνει. Φῶς δικό του, σὰν ἄπλανο ἄστρο, δὲν ἔχει, και δὲν εἶναι ἄρκετὰ μεγάλο γιὰ νὰ δεῖξῃ τὸ φῶς ποῦ παίρνει από τὸν ἥλιο και τ' αντισκορπᾶ ὅπως οἱ πλανῆτες. Τότε μοναχὰ ἀρχίζει και φαίνεται, ὅταν ἀρχίζει και νὰ καταστρέφεται. Γιατι ἂν κατορθῶση νὰ περάσῃ δίπλα τῆς Γῆς χωρὶς νὰ περδέφτῃ σ' τὴν ἀτμόσφαιρά της, θὰ ξεκολουθήσῃ τὸ ὄροιο του, παραδρομῶντας μοναχὰ λιγάκι ἐξ αἰτίας ποῦ τὸ τραβᾶ ἡ Γῆ· ἂν ὅμως βουτήσῃ μέσ' σ' τὴν ἀτμόσφαιρά μας, τότες άπαντᾶ τρομερῆ αντίστασι. Προσπαθεῖ τότε νὰ σπρώξῃ τὸν ἀγέρα ἀπ' ὀμπρός του και ν' ανοίξῃ πέρασμα, και σπρώχοντάς τον τρίβεται άπάνου του με τόση βία, ποῦ γεννιέται μεγάλη ζέστα.

Ὁ καθένας γνωρίζει πῶς από τριβὴ γεννιέται ζέστα. Τρίψε κομπὶ μεταλλينو άπάνου σὲ σάνιδι, και ἂν τὸ πιᾶσῃς θὰ δῆς πῶς εἶναι ζεστό. Οἱ ῥόδες τῶν σιδηροδρόμων με τὸ νὰ τρίβονται σ' τ' ἄξόνι άπάνου ζεσταίνονται τόσο πολὺ, ποῦ θὰ ράιζαν και θὰ σπούσαν, ἂν δὲν ἄλειφαν οἱ μηχανικοὶ με λάδι τ' ἄξόνι, γιὰ νὰ λιγαστέψουν τὴν τριβὴ. Ὅμως και τρέχοντας μέσα σ' ἀγέρα κάθε σῶμα τρίβεται άπάνου του και ζεσταίνεται. Τὸ βόλι, λόγου χάρι χτυπῶντας τὸ σημάδι κομματιάζεται, και ἂν πιᾶσῃς τὰ κομμάτια θὰ δῆς πῶς εἶνε ζεστά. Ἀπό ποῦ αυτὴ ἡ ζέστα; Τὸ βόλι ἦταν, ξέρουμε, κρύο πρὶν ρίξῃ ὁ σκοπευτῆς. Ναί μεν, ἀρκετὴ ζέστα ξεδιπλώθηκε σὰν ἄναψῃ τὸ μπαρούτι, μα τὸ βόλι τόσο λίγη ὠρα ἄγγιζε τὸ μπαμπάκι, και τόση λίγη ζέστα πέρασε από τὸ μπαμπάκι, ποῦ πρέπει ἄλλη αἰτία νὰ ὑπάρχῃ τῆς ζέστας ποῦ πῆρε. Ἡ τριβὴ άπάνου σ' τὴν κἀννα, καθὼς πῆγαινε κατά τὸ στόμα της, πρέπει νὰ ζεσταῖνε τὸ βόλι ἄρκετὰ· μα άκόμα πιὸ πολὺ ἡ τριβὴ του άπάνου σ' τὸν ἀγέρα, καθὼς και τέλος ὁ χτύπος του άπάνου σ' τὸ σημάδι.

Και δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε πῶς τὸ πεφτάστερο τρέχει 100 φορές γληγορώτερα από τὸ βόλι τοῦ καλήτερου ὄπλου, και πῶς ἡ ζέστα ποῦ γεννᾶ εἶνε ἀναλόγως άκόμα μεγαλήτερη. Ἄν

διπλασιασμός της γληγοράδας, τότε τετραπλασιάζει τη ζέστα που γεννά ή τριβή αν τριπλασιασμός της γληγοράδας, ή ζέστα από την τριβή πληθύνει εννιάδιπλα. Με άλλους λόγους, ο αριθμός που φανερώνει την γληγοράδα πρέπει να πολλαπλασιασθή με τον έαυτό του—δηλαδή να τετραγωνισθή—για να δείξη τη ζέστα που γεννά ή τριβή όταν εμποδίζη σώμα που τρέχει. Έτσι αν το μετέωρο τρέχει 100 φορές πιο γρήγορα από βόλι, τότες η ζέστα που γεννά, σ' α βουτξ και τριβεται μέσα σ' τον άγέρα, θα είναι 100 φορές 100 (100×100) πιο πολλή απ' τη ζέστα που γεννά το βόλι, δηλαδή 10,000 φορές. Που θα πη, πώς μονάχα ένα βαθμό αν μεγάλωνη η ζέστα του βολιού από την τριβή μέσα σ' την ατμόσφαιρα, η ζέστα του μετέωρου θα μεγαλώσθη 10,000 βαθμούς! Τέτια θερμοκρασία σώνει και παρασώνει να λιώσθη και να βράσθη και την πιο σκληρή ουσία που γνωρίζουμε.

Αυτά λοιπόν είναι τα πεφτάστερα που βλέπουμε, δηλαδή σώματα που βουτούν άξαφνα με μεγάλη γληγοράδα μέσ' σ' την ατμόσφαιρα της Γης μας, και από την τριβή ανάβουν άμέσως και διαλύονται.

Τα πεφτάστερα αυτά έχουν άλλα άλλους βαθμούς λαμπρόδας. Άλλα είναι φανταχτερά αντικείμενα που τα εσύγκριναν με το Φεγγάρι, ή τον Άποσπερίτη και το Δία· άλλα λάμπουν σαν άστρα διαφόρων βαθμών. Τα ασήμαντα είναι πολύ περισσότερα από τα φανταχτερά· μάλιστα υπάρχουν χιλιάδες τόσο θαμπά που αδύνατο νάν τα δής με το τηλεσκόπιο. Δεν είναι σπάνια πράμα όταν παρατηρούν οι αστρονόμοι νύχτα τον ουρανό, να δούν μικρούλα φωτεινή γραμμή που διαβκίνει όρμητικά τη θέα του τηλεσκοπιού· αυτά είναι πεφτάστερα ανέφαντα έξόν με τηλεσκόπιο.

Κάποτες βλέπουμε έξοχο θέαμα, δηλαδή όλόκληρο χαλαζοβόλι από πεφτάστερα. Κανείς από τους νιούς που ζούν δεν είχε ως τώρα την κλή τύχη να δη κανένα τέτιο χαλαζοβόλι από τα πρκακτικώς λαμπρά. Άς μην απέλπίζεται όμως, γιατί οι αστρονόμοι λογαριάζουν πως αυτό το χρόνο 1899 ή ίσως του χρόνου θα φανη τέτιο θέαμα από τα λαμπρότερα. Μια μόνη άνησυχία υπάρχει, μήπως, την ώρα που έπρεπε να φανη, είναι ο ουρανός σκοτεινός και συγνεφιασμένος· όμως η άνησυχία αυτή είναι σπουδαία για άλλα κλίμακα, γιατί σ' την Ελλάδα με τον ξάστερό της τον ουρανό είναι κοντά βέβαιο πως θα παρουσιασθή το θέαμα μ' όλη του τη δόξα.

Άς σάς πω τώρα με πόν τρόπο ξέρουμε πως θα γίνη έφετος τέτιο άστεροβόλι. Το τελευταίο που έτυχε, έγινε σ' τα 1866, όπως μερικοί που ζούν ακόμα θάν το θυμούνται· και σά λέω το τελευταίο, έννοώ το τελευταίο από κείνο το

σύστημα που θα σάς ξηγήσω άμέσως. Τη νύχτα της πρώτης του Νοέμβρη όλους τους αστρονόμους—κι' όχι αστρονόμους μοναχά, αλλά και κάθε φίλο των μεγάλων φυσικων φαινομένων—τους ένθουσίασε θέαμα άξέχαστο. Έγώ βέβαια δε θάν το ξεχάσω. Κατά τις δέκα ένα ή δύο πεφτάστερα λαμπρά άστραψαν σ' τον ουρανό, έπειτα γλήγορα άρχισαν ν' άστράφτουν άλλα—δυό δυό ή τρία τρία—και κατόπι δεκάδες κι' είκοσάδες κι' έκκοσταδες. Ήτανε όλα ώραιότατα αντικείμενα, που καθένα τους σε συνειθισμένη νυχτιά θα μας ένθουσίαζε· κι' απ' αυτό κρίνετε τί θέαμα πρέπει να ήταν εκείνο, όταν τα πεφτάστερα άστραψαν κοπαδιαστά. Δυό και τρεις ώρες βάσταξε τάστεροβόλι, κι' έπειτα λίγο λίγο άραιώθηκε κι' έσβυσε.

Δέν έφάνηκε όμως άναπάντεχα τότε. Πρέπει να σάς πω πως κάθε χρόνο την πρώτη του Νοέμβρη μπορείτε να περιμένετε μερικά πεφτάστερα. Όμως κάθε 33 χρόνια τυχαίνει το μεγαλόπροπο θέαμα που σάς έπερίγραψα, κι' είναι τώρα 1000 χρόνια που παρατηρούν οι αστρονόμοι πως τυχαίνει κάθε τέτιο διάστημα καιρού. Πρώτη φορά ήταν σ' τα 902 μ. Χ., που ένα παλιό χρονικό τον αναφέρει ως «χρόνο των άστρων», εξ αιτίας που έτυχε τότε τέτιο έξοχο άστεροβόλι. Βέβαια έτυχαν άστεροβόλια και πριν απ' αυτό τον καιρό, μόνη δεν έμεινε καμμιά παράδοση ως σ' την εποχή μας· και μοναχά από το χρόνο που σάς αναφερα έχουμε κάπως καλύτερες πληροφορίες.

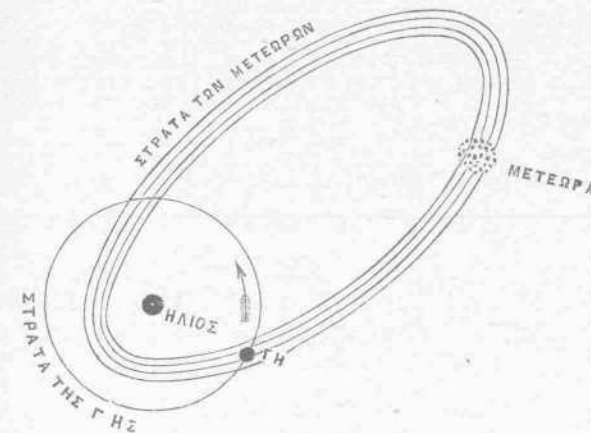
Σ' τα παλιά τα χρόνια, όταν ο κόσμος δεν ήξερε πολλή αστρονομία, δεν έννοούσαν οι άνθρωποι την αστρονομική σημασία τέτιου φαινομένου. Μάλιστα σαν έτύχαινε, πήγαιναν να χάσουν τα λογικά τους από φόβο, θηρρώνοντας πως έφτασε το τέλος του κόσμου. Πάθαιναν άπάνου κάτου ο,τι περιγράφει πως έπαθαν οι μαύροι σ' το ύποστατικό του ένας χτηματίας σ' τη Νότια Άμερική, όπου έφάνηκε το θέαμα σ' τις 31 του Όχτώβρη ή την πρώτη του Νοέμβρη του 1833. «Άξαφνα με ζύπνησαν», λέει «κλάμα και ξεφωνητά. Φωνές τρόμου και περιεκάλια για έλεος άκουγα από τους πιο πολλούς μαύρους των ύποστατικών, ως 600 ή 800 ψυχές. Ένώ προσπαθούσα να καταλάβω την αιτία, να μια πνιγμένη φωνή που κοντά σ' την πόρτα μου φώναζε τ' όνομά μου. Σηκώθηκα, κι' άρπώνοντας το σπαθί μου στάθηκα σ' την πόρτα. Άμέσως τότε άκουσα την ίδια φωνή που με περιεκαλούσε πάντα να σηκωθώ γιατί έπιασε ο κόσμος πυρκαγιά. Άνοιξα τότε, και δεν ξέρω με τί απόρησα πιο πολύ—με το καταπληχτικό θέαμα που είδα σ' τον ουρανό ή τις άλαφιασμένες φωνές των σκαλβων. Ως έκαστο ήταν πεσμένοι κατά γης, άλλοι άφω-

νοι κι' άλλοι με μεγάλα ξεφωνητά ζητώντας έλεος και βοήθεια· το θέαμα ήταν αλήθεια καταπληχτικό, γιατί ποτές βροχή δεν έπεσε πολύ πυκνότερη από τα μετέωρα που τότες έπεφταν σ' τη γης».

Τέτιο λοιπόν θέαμα μας περιμένει κι' έφετος κατά την πρώτη του Νοέμβρη.

Μπορεί όμως άντις έφετος να γίνη του χρόνου την ίδια μέρα, ή ίσως να γίνη και έφετος και του χρόνου, ή και να μνην το ίδουμε έμεις τόσο λαμπρό όσο θα το ίδουμε σ' την Άμερική.

Γνωρίζουμε τώρα αρκετά το τί είναι τα ταξίδια αυτών των σωμάτων. Πρέπει να φανταστήτε άπεραντο κοπάδι, κάτι τι καθώς κοπάδι πουλιών, με τη διαφορά πως το κοπάδι των μετεώρων είναι ύπερβολικά μεγαλύτερο από κάθε κοπάδι πουλιών που πέταξε ποτές, και πως τα μετέωρα απέχουν πολύ μεταξύ τους, ίσως μιλια μακριά το ένα από τ' άλλο. Το όλο κοπάδι είναι πολλά εκατομμύρια μιλια μακρú, κι' ίσως ως 100,000 μιλια πλατύ. Και τρέχει μέσ' σ' την άνοιχτοχωριά άπάνου σε στράτα ακριβώς ώρισμένη. Γιατί ξέρουμε πως ο ήλιος οδηγά κάθε πλανήτη και τον άναγκάζει να κίνη δλόγυρα του ώρισμένο δρόμο με μορφή που τηνε λέμε

έλλειψη. Το ίδιο οδηγά και αυτά τα μετέωρα, κι' ως είναι τόσο μικρά. Κι' ένα βόλι κι' ένα βεβίθι κι' ένα κουκκι άμμος αν έτρεχε σ' την άνοιχτοχωριά έντός της επίβροής του, θάν το άνάγκασε κι' αυτό να τρέχη δλόγυρα του έλλειψιακή στράτα με την ίδια ακρίβεια όπως το Δία τον ίδιο, το μεγάλο πλανήτη. Όλο λοιπόν το κοπάδι ταξιδεύει γύρω απ' τον Ήλιο, και φαίνονται όλα του τα άτομα σάμπως συνεννοημένα να κάνουν αυτό το ταξίδι, όμως χωριστά το καθένα οδηγείται από τον Ήλιο και τρέχει ανεξάρτητα από τ' άλλα του συντρόφια. Η στράτα του κοπαδιού είναι καταπληχτικά μεγάλη και πλατιά, και δίνω μια ιδέα της μορφής της με το διάγραμμα που βάζω

έδω, όπου γράφω και τη στράτα της Γης, όχι όμως με τη σωστή κλίμακα. Η στράτα είναι μακρουλή έλλειψη, έτσι που ένω απ' τη μια άκρη ζυγώνει τον Ήλιο αρκετά κοντά, απ' την άλλη άκρη τραβά μακριά ως σε καταπληχτική άλλαργάδα, πολύ πιο πέρα από τη στράτα της Γης, και από τη στράτα του Δία και του Κρόνου—δηλαδή φθάνει ως σ' τη στράτα του πλανήτη Ούρανου¹. Και το ταξίδι αυτό θέλει 33 χρόνια νάν το κίνη.

Είναι όμως διόλου τυχερό που άπαντούμε το κοπάδι αυτό. Πιθανώς πολλά άλλα κοπάδια υπάρχουν μέσ' σ' την άνοιχτοχωριά, ίσως το ίδιο σημαντικά, μα έμεις δεν τα βλέπουμε, γιατί ποτές δεν τ' άπαντούμε.

Για να καταλάβετε το γιατί άπαντούμε το κοπάδι αυτό του Νοέμβρη, δε φτάνει να κοιτάξετε μοναχά το διάγραμμα που σάς έδωκα, γιατί το διάγραμμα δείχνει άναγκαστικά τη στράτα της Γης και του κοπαδιού σά να είναι κι' οι δυό τους σ' την ίδια άπλα, ένω τρέχουν σε διαφορεικές άπλες άπάνου. Καλύτερα να πάρετε δυό σύρματα με διαφορετικό χόντρος, και με το πιο φτενό να κάνετε ένα μικρό δαχτυλίδάκι άπάνου κάτου στρογγυλό, — όπως είναι η στράτα της Γης,—για να παραστήση της Γης τη στράτα. Με το πιο χόντρο σύρμα φτιάστε ένα άλλο δαχτυλίδι, πολύ μακρουλό κατά πως είναι η στράτα των μετεώρων άπάνου σ' το διάγραμμα, κι' αυτό θα παρασταίνη τη στράτα των μετεώρων. Έπειτα άνοιξτε μια τρύπα μέσ' σ' το χόντρο σύρμα του μακρουλού δαχτυλιδιού, και περάστε από την τρύπα το φτενό, και στερεώστε το έτσι που να μη σαλεύη. Αυτά τα δυό τα δαχτυλίδια έτσι φτιασμένα και τοποθετημένα θα σάς δώσουν κάπια ιδέα του πως βρίσκονται ανάμεσό τους οι δυό στράτες.

Τώρα θα καταλάβετε το γιατί το άστεροβόλι δε γίνεται παρά την πρώτη του Νοέμβρη. Ο λόγος είναι γιατί εκείνη την ήμέρα, κι' εκείνη μοναχά, η Γη βρίσκεται σ' το σημάδι όπου σμίγουν τα δυό δαχτυλίδια, δηλαδή οι δυό στράτες. Την πρώτη, λόγω χάρη, του Νοέμβρη δεν έφτασε ακόμα εκεί, και σ' το τέλος του μηνός έχει πια περάσει μακριά. Όμως και σαν παραδεχτούμε πως περνά η Γη απ' αυτό το σημάδι την πρώτη του Νοέμβρη, είναι δυνατό να μη φανούν παρά μερικά πεφτάστερα ή και κανένα, γιατί το κοπάδι μπορεί να βρίσκεται σ' άλλο μέρος της στράτας του. Για να φανη τ' άστεροβόλι, πρέπει και το κοπάδι να περνά από το σημάδι, που είπαμε, την πρώτη του Νοέμβρη.

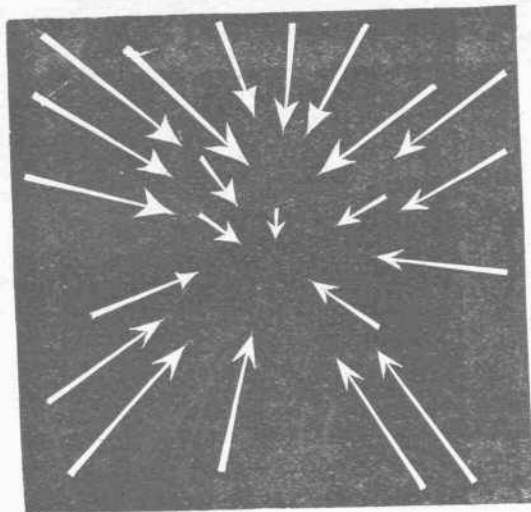
¹ Για να νιώστε την άλλαργάδα, σάς λέω πως ένω η Γη βρίσκεται 93,000,000 μιλια μακριά από τον Ήλιο, ο πλανήτης Ούρανός βρίσκεται μακριά του 1,780,000,000 μιλια.

Αυτό έτυχε σ' τὰ 1866· κι' επειδή τὸ κοπάδι θέλει 33 χρόνια νὰ κάνει τὸ δρόμο του, καὶ ἔτσι κάθε 33 χρόνια πρέπει νὰ περάσῃ ἀπ' τὸ ἴδιο σημάδι, θὰ πῆ πῶς κι' ἐφέτος θὰ περάσῃ.

Ἔτσι λοιπὸν σὰν τύχη κάθε 33 χρόνια νὰ περάσῃ ἡ Γῆ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ κοπάδι, πολλές χιλιάδες μετέωρα βουτοῦν μέσ' σ' τὴν ἀτμόσφαιρά της σύγκαιρα—ἢ γλήγορα τὸ ἓνα κατόπι τοῦ ἄλλου—καὶ μὲ τὸ νὰ τρίβονται μέσα σ' τὸν ἀέρα ἀνάθουν τρέχοντας τόσο γλήγορα, καὶ τότε βλέπουμε τὸ μεγαλόπρεπο θέαμα τοῦ ἀστεροβολιοῦ.

Κάποτε τυχαίνει καὶ βλέπουμε τέτια ἀστεροβόλια δύο χρόνια ἀπαντωτά. Γιατί; Ὁ λόγος εἶνε πῶς τὸ κοπάδι εἶναι πολὺ μακρὺ, κι' ἔτσι ἂν ἡ Γῆ τὸ διαβῆ ἓνα χρόνο, μπορεῖ νὰ τύχῃ καὶ νὰ ξαναγυρίσῃ σ' τὸ ἴδιο μέρος πρὶν προφτάσῃ ὅλο τὸ κοπάδι νὰ περάσῃ. Ἔτσι ἔτυχε κι' εἶδαμε σ' τὴν Ἀμερικὴ τὴ σωστὴ τὴ μέρα (πρώτη τοῦ Νοέμβρη) λαμπρὸ ἀστεροβόλι—δηλαδή ἓνα χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὸ πρὶν τοῦ 1866,—καὶ μάλιστα καὶ κατὰ τὰ τρία ἀκόλουθα χρόνια παρατηρήθηκαν τὴν ἴδια βραδιά πολλά πεφτάστερα.

Κάθε ὅμως πρώτη τοῦ Νοέμβρη βλέπουμε συνήθως μερικὰ πεφτάστερα. Γιατί ὅλα τὰ ἄτομα ἢ μετέωρα τοῦ κοπαδιοῦ δὲν ἔχουν τὴν ἴδια γληγοράδα, μόνε μερικὰ εἶνε γοργότερα λίγο, κι' ἄλλα ἀργότερα. Κι' ἔτσι ἀφότου ἄρχισε τὸ κοπάδι τὸ δρόμο του αἰῶνες κι' αἰῶνες πρὶν, τὰ

γοργότερα προσπέρασαν ὀμπρὸς καὶ τὰ ἀργότερα ἔμειναν πίσω, ἂν καὶ ἀσύγκριτα τὰ πιὸ πολλά τρέχουν ὅλα κοντὰ κοντὰ, επειδὴ ἔχουν τὴν ἴδια περίπου γληγοράδα. Λοιπὸν ἐμάκρυνε ἢ μορφῆ τοῦ κοπαδιοῦ, καὶ σ' τὸ κέντρο ἔχει πλῆθος μετέωρα, ὅμως καὶ λίγα σκόρπια πίσω κι' ὀμπρὸς κατὰ μάκρος ὅλης του τῆς στράτας· κι' ἡ Γῆ μας περνώντας ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ τοῦ

κόβει τὴ στράτα, κάθε χρόνο ἀπαντᾷ κι' ἀνάθει μερικὰ του ἄτομα, ὅμως τὸ κέντρο του τ' ἀπαντᾷ μιὰ φορὰ κάθε 33 χρόνια ἢ καθὼς εἶπαμε, δύο.

Σὰ γίνεται ἀστεροβόλι, παρατηρήθηκε ὅλα τὰ πεφτάστερα τρέχουν σὰ νὰ ξεκίνησαν ἀπὸ τὸ ἴδιο σημάδι. Τὸ σημάδι ἀπτό γιὰ τὸ ἀστεροβόλι ποῦ περιγράψαμε βρίσκεται σ' τὸν ἀστερισμὸ τοῦ Λέοντα. Γιὰ τοῦτο καὶ τὰ μετέωρα, ποῦ τὸ γεννοῦν, κρᾶζονται **Λιονταρόπουλα**.

(Ἀπὸ τ' ἀγγλικά)

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΑΦΛΟΓΙΣΤΟΙ

Ὁ ἐφαπτόμενος σώματός τινος φλεγόμενου κιάεται.

Ὁ τοιοῦτος ὅμως φυσιολογικὸς νόμος φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε σταθερὸς, ἐὰν παράσχωμεν πίστιν εἰς τελετὰς συνηθιζόμενας ἄλλοτε, καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπὸ τινων ἀγρίων λαῶν, τὴν διὰ πυρὸς δικαστικὴν δοκιμασίαν.

Ὁ κατηγορούμενος, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἀθώτητα του ὀφείλει νὰ ψάσῃ σίδηρον πυρακτωθέντα, νὰ βαδίσῃ ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, νὰ βυθίσῃ τὴν χεῖρά του εἰς τὸ ζέον ὕδωρ χωρὶς νὰ καῖ.

Ἡ τοιαύτη συνήθεια ὑπῆρχεν ἤδη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν. Εἰς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους, οἱ φύλακες οὗς ὑποπτεύεται ὁ Κρέων ζητοῦσι νὰ ἐγγίωσι σίδηρον πεपुरακτωμένον καὶ νὰ διέλθωσι διὰ τῶν φλογῶν, ὅπως ἀποδείξωσι τὴν ἀθώότητά των.

Κατὰ τὸν Στράβωνα, αἱ ἱερεῖαι τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Κασταβάλα τῆς Καππαδοκίας ἐβάδιζον γυμνόποδες ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, προστατευόμεναι ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς θεᾶς. Τὸ χάρισμα δὲ τοῦτο παρεῖχεν ἡ θεὰ εἰς πάντας τοὺς λατρεύοντας αὐτήν.

Ὡσαύτως ἡ οἰκογένεια τῶν Ἰρπίων ἐπανελάμβανεν καθ' ἑκάστον ἔτος τὸ θαῦμα τοῦτο εἰς τὴν περίφημον ἑορτὴν τὴν τελουμένην ἐπὶ τοῦ ὄρους Συράκτου ἐν Τυρρηνικῇ· διὰ τοῦτο ἀπήλλάσσετο τῆς στρατιωτικῆς θητείας, ἀπέλαυε δὲ πολλῶν προνομίων.

Ἡ διὰ τοῦ πυρὸς δικαστικὴ δοκιμασία ἐτελεῖτο πρὸ πάντων κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ὅποια-δήποτε δὲ καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀφορμὴ, ἡ τελετὴ ἔφερε πάντοτε χαρακτῆρα ἱερὸν καὶ ἐγίνετο ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψίν των ἱερέων.

Οὗτοι ἀνελάμβανον τὴν φύλαξιν τοῦ κατηγορουμένου κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τὰς προηγουμένης καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας τὰς ἐπομένους τῆς δοκιμασίας. Κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας δὲ κατηγορούμενος ἐνήστευε, τρώγων μόνον ἄρτον

καὶ πίνων ὕδωρ, κατόπιν ἤκροστο τὴν θεῖαν λειτουργίαν καὶ ἐκοινώνει τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ἀφοῦ ἤθελεν ὀρκισθῆ περι τῆς ἀθωότητός του.

Ἡ δοκιμασία ἐποικίλλεν. Ὅτε μὲν ὁ κατηγορούμενος ὤφειλε νὰ κρατῆ σίδηρον πεपुरακτωμένον καὶ νὰ φέρῃ αὐτὸν εἰς ἀπόστασιν ὀριζομένην ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως, ἀπὸ τριῶν μέχρις ἐννέα ὀργυίων. Ὁ σίδηρος αὐτὸς ἦτο ἱερὸς καὶ διετηρεῖτο ἐν τῷ ναῷ, ἐκαλεῖτο δὲ **βόμερ**, ὡς ὑπομνήσκων διὰ τοῦ σχήματός του τὸ ὕνιον τοῦ ἀρότρου.

Ἄλλοτε εἰσῆγετο ἡ χεῖρ μέχρις ἀγκῶνος εἰς χειρόκτιον σίδηρον πεपुरακτωμένον, ἢ ἐβάδιζεν ὁ κατηγορούμενος γυμνόπους ἐπὶ ὕνιων ἀρότρου πεपुरακτωμένων, ἐξ τῶν ἀριθμῶν, ἐννέα ἢ καὶ δεκαπέντε, ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐγκλήματος.

Ἐπῆρχε προσέτι καὶ ἡ διὰ ζέοντος ὕδατος δοκιμασία. Οἱ ἱερεῖς ἔρριπτον ἐντὸς λίθιτος πλήρους ζέοντος ὕδατος ἀντικείμενόν τι καὶ ὁ κατηγορούμενος ἐβύθιζε τὴν χεῖρα ἐντὸς αὐτοῦ διὰ νὰ τὸ ἀποσύρῃ.

Ὁ κανὼν δὲν ἦτο ἴσος πρὸς ὅλους. Ὁ βαθμὸς τῆς πυρακτώσεως τοῦ σίδηρου, καὶ ἐν τῇ δοκιμασίᾳ τοῦ ζέοντος ὕδατος τὸ βάθος εἰς ὃ ἐβύθιζετο τὸ ἀντικείμενον ἐποικίλλον ἀναλόγως τῆς σοβαρότητος τῆς πράξεως, δι' ἣν ὁ δοκιμαζόμενος κατηγορεῖτο. Τέλος διὰ τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ δὲν ἀπαιτεῖτο πάντοτε νὰ μείνωσιν αἱ χεῖρές του ἄθικτοι· ἤρκει νὰ παρουσιάζωσιν αἱ πληγαὶ γνωρίσματα τινα, τοῦθ' ὅπερ ἐξηρτάτο πολὺ ἐκ τῆς διαγνώσεως καὶ διερμηνεύσεως.

Ἡ διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασία συνηθίζετο καὶ ὑπάρχει ἀκόμη ἐν χρήσει εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας, εἰς τὰς Ἰνδίας, τὸ Σιάμ, τὴν Ἰαπωνίαν κλπ. Ἄλλοτε μὲν μεταχειρίζονται σίδηρον πεपुरακτωμένον, ἄλλοτε δὲ ἀναγκάζεται ὁ κατηγορούμενος νὰ διέλθῃ γυμνόπους ἐπὶ ἀνθρακίας.

Ἐν τῇ Ἰνδικῇ μυθολογίᾳ ἀναφέρεται ὅτι ἡ Σίτα, σύζυγος τοῦ Ράμ, ἐκτῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Βισνοῦ, ἐβάδισε γυμνόπους ἐπὶ σίδηρου πεपुरακτωμένου, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀθώότητα αὐτῆς ἀπὸ τινων προσβλητικῶν ὑποψιῶν.

Οἱ παρὰ τοῖς Ἐρυθροδέρμεις μαθητευόμενοι μάγοι, διὰ ν' ἀνακηρυχθῶσι προϊστάμενοι ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ, βαδίζουσι γυμνόποδες χωρὶς νὰ καῶσιν ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων.

Ἐν Ἀραβίᾳ, ἐν Μεδαγασκάρῃ, ἐν Μοζαμβίκη, παρὰ τοῖς Κάφροις, τοῖς Οὐλόφ τῆς Σενεγάλης, τοῖς Ἀσαντῇ, τοῖς Μαύροις τοῦ Βενίν κλπ., ὁ κατηγορούμενος ἐγγίζει διὰ τῆς γλώσσης πεपुरακτωμένον σίδηρον. Ἐὰν καῖ, κηρύσσεται ἐνοχος, ἀθῶος δὲ ὅταν ἡ βλενομεμβράνα μείνῃ ἄθικτος.

Ἡ διὰ τοῦ ζέοντος ὕδατος δοκιμασία ὑπάρχει παρὰ τοῖς Μαλγασιῶσι, τοῖς Ἀσαντῇ, ἐν Ἰαπω-

νίᾳ, ἐν Βερμανίᾳ κλπ. Ἐν Ἰνδίαις καὶ ἐν Γουινεᾷ ἀντικαθίσταται τὸ ὕδωρ διὰ ζέοντος ἐλαίου.

Ἐὰν πάντες οἱ κατηγορούμενοι ἀνεξαιρέτως ἐβλάπτοντο ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ἡ δοκιμασία αὕτη δὲν θὰ εἶχε λόγον ὑπάρξεως· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι μερικοὶ ἐξήρχοντο ἐξ αὐτῆς ἀβλαβεῖς.

Ἐπιστήμονες τινες δὲν ἀπηξίωσαν νὰ μελετήσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἦδη περὶ τὸ 1677, ὁ Δοδάρ, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ὑπέβλεπεν ὑπόμνημα περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Εἶδε χημικὸν τινα ἀγγλόν, τὸν Ριτσαρδσον βαδίζοντα ἀβλαβῶς γυμνόποδα ἐπὶ ἀνημμένων ἀνθράκων, λείχοντα σίδηρον πεपुरακτωμένον ἢ θέτοντα θεῖον ἀνημμένον ἐπὶ τῆς γλώσσης του.

Ὁ Δοδάρ φρονεῖ ὅτι προφυλάττει ἀπὸ τοῦ καύματος ἡ παχύτης τῆς ἐπιδερμίδος τῶν περιπατούντων συνήθως μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας, καθὼς καὶ τῶν τυλωδῶν χειρῶν τῶν ἐργατῶν.

Κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ὁ Βουτινὸ δ' Ἐβρὲ ἀναφέρει τοὺς ἐργάτας τοῦ μολυβδουργείου, οἵτινες βυθίζουσι τὴν χεῖρα εἰς λεκάνην πλήρη ἀναλελυμένου μολυβδου διὰ νὰ ἀποσύρωσιν ἀργυροῦν νόμισμα ριπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἐπισκέπτου· ἄλλοτε δὲ οἱ ἴδιοι κόπτουσι διὰ τῆς χειρὸς τεμάχιόν τι ζέοντος μολυβδου ἢ χάλυβος, ἐξερχόμενον ἐκ τῆς χοάνης. Ἡ ἀβλαβεία αὐτῶν προέρχεται ἐκ τῆς ὑγρότητος τοῦ δέρματος· ὁ ἰδρὼς λαμβάνει τὴν σφαιροειδῆ κατάστασιν καὶ προσωρινῶς προφυλάσσει.

Ἄλλως τε καθ' ἑκάστην βλέπομεν εἰς τὰς δημοσίας πανηγύρεις τοὺς πυροφάγους, καταπίνοντας πίσσαν ἢ θεῖον ἢ κηρὸν ἀνημμένον.

Ἐσωτερικῶς σκευάζουσιν οὗτοι τὸ στόμα διὰ στυππείου καὶ τὸ ἐπαλείφουσι δι' ἀφθόνου σιάλου, ὅπως προφυλαχθῶσιν. Ἀναπνεύουσι δὲ διὰ τῆς ρινός, ὥστε ἐκβάλλοντες διὰ τοῦ στόματος τὸν ἀναπνεόμενον ἀέρα, φαίνονται ἐκπέμποντες σπινθηρίας πυρὸς, ὡς δαίμονες.

Ἐπάρχουσι τέλος ἀγυρτεῖαι τινες, αἵτινες δὲν θὰ ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς κατηγορούμενους, καὶ τὰς ὁποίας μετῆρχοντο καὶ αὐτοὶ βεβαίως ὁσάκις ἠδύναντο.

Ὁ Σεμεντίνης, καθηγητῆς ἐν Νεαπόλει κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀνεκάλυψεν ὅτι αἱ ἐπανελημμένα ἐντριβᾶ διὰ διαλύσεως στυπτηρίας καὶ κατόπιν σάπωνος, ἢ ἡ ἐπίθεσις στρώματος ἐκ κόνεως σακχαρώς κεκαλυμμένης ὑπὸ σάπωνος προφυλάσσει ἐπαρκῶς τὸ δέρμα ἀπὸ τῆς ἐπαφῆς τῶν καϊόντων ἀντικειμένων.

Οὐδὲν δυσκυβερνητότερον, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἀνθρώπου συναισθανομένου ὅτι εὐήμερεῖ, καὶ οὐδὲν δεκτικώτερον ὑποταγῆς παρὰ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἡ τύχη ἐταπεινώσῃ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Συνταγματάρχης προδιδαθείς εἰς ὑποστράτηγον παρέθεσεν εἰς ὀλόκληρον τὸ σύνταγμα τοῦ γεύμα. Ἀπευθύνων τὸν λόγον πρὸς τοὺς στρατιώτας του κατὰ τὴν ἑναρξιν εἶπεν :

— Ἐμπρός, παιδιά μου, ἐπιτεθῆτε κατὰ τοῦ γεύματος, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἔχθρου.

Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ἀνακαλύπτει ἓνα ὑπαξιωματικόν, ὁ ὁποῖος ἔθετε κατὰ μέρος μερικὰς φιάλας οἴνου. Πλήρης ὀργῆς τότε τὸν ἐρωτᾷ :

— Τί κάμνεις αὐτοῦ ἐσύ;

— Ὑπακούω εἰς τὰς διαταγὰς σας, συνταγματάρχα μου.

— Πῶς;

— Μάλιστα. Δὲν μᾶς εἶπατε νὰ κάμωμεν μὲ τὸ γεῦμα ὅ,τι θὰ ἐκάμναμεν εἰς τὸν πόλεμον μὲ τοὺς ἔχθρους; Ἄ, λοιπόν! εἰς τὸν πόλεμον ὅσους ἔχθρους δὲν σκοτώνομεν, τοὺς αἰχμαλωτίζομεν.

Ὁ συνταγματάρχης ἐγέλασε καὶ παρεδέχθη ὡς ὀρθὴν τὴν σκέψιν τοῦ ὑπαξιωματικοῦ του.

ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΜΙΚΡΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ

Πομπήιος καὶ Λοικουλλος.

Κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ Πομπήιος ἀσθενήσας ἐπαθεν ἐξ ἀνορεξίας μεγάλης, ὁ δὲ ἰατρός του διὰ νὰ κινήσῃ τὴν ὄρεξιν του διέταξε νὰ φάγῃ μίαν κίχλαν.

Ἀνεζήτησαν πανταχοῦ, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ εὑρουν, διότι ἦτο περασμένη ἡ ἐποχὴ. Τότε εἶπέ τις ὅτι μόνον εἰς τοῦ Λοικουλλου θὰ εὑρισκον, ὁ ὁποῖος ἔτρεφε καὶ εἶχε κίχλας ὅλον τὸν χρόνον.

— Πῶς, εἶπεν ὁ Πομπήιος, ἂν λοιπὸν ὁ Λοικουλλος δὲν ἦτο λαίμαργος, δὲν θὰ εἶχῃ ὁ Πομπήιος;

Καὶ δὲν ἔσπερξεν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ μεταβῶσι πρὸς ἀναζήτησιν τῆς κίχλας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Μετριοφροσύνη σοφοῦ.

Ἀπέθανε πρὸ τινος εἰς ἓκ τῶν μεγίστων σοφῶν τοῦ αἰῶνος μας, ὁ Ροδέρτος Βοῦνσεν, καθηγητῆς ἐν Αἰδελβέργῃ. Οὗτος ἦτο ἡ μετριοφροσύνη προσωποποιημένη. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀπειραριθμῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ τὸν ἤκουσέ ποτε κατὰ τὰς παραδόσεις προφέροντα τὸ ὄνομά του. Ὡμίλει πάντοτε περὶ τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν ἀνακαλύψεών του — καὶ εἶνε γνωστὸν ὅτι εἶνε αὐταὶ πλεῖστα — ὡς ἂν ἦσαν ἔργον ἄλλου. Ἐλεγεν: «Ἐχει ἀνακαλυφθῆ. . . Ἐχει ἐφευρεθῆ. . .»

Ὁ Βοῦνσεν ἔτρεφεν ἰδιάζουσαν ἀποστροφὴν πρὸς τὰ παράσημα. Ἡμέραν τινά, καθ' ἣν ἡ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Αἰδελβέργῃς ὤφειλε νὰ παρουσιασθῇ ἐπισημῶς εἰς τὸν ἡγεμόνα, ὁ Βοῦν-

σεν προσήλθεν ἄνευ παρασήμου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συνάδελφοί του ἠπόρουσαν, ὁ μέγας ἐπιστήμων ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὸ θυλάκιόν του καὶ εἶπε μειδιῶν : — Δὲν τὰ ἐλησμόνησα τὰ παράσημά μου, ὄχι — ἐδῶ τὰ ἔχω!

Ἀπολεσθέντα χειρόγραφα.

Ὁ μέγας Ἀγγλος μυθιστοριογράφος Κάρολος Δίκενς διηγεῖται ὅτι, ἐνῶ εἰργάζετο ἡμέραν τινά, ὁ ὑπηρετῆς του παρουσιάσθη, ἔδειξεν εἰς αὐτὸν μερικὰ χαρτὰ ρυπαρὰ καὶ τὸν ἠρώτησε :

— Κύριε, αὐτὰ τὰ χαρτὰ δὲν εἶνε ἰδικὰ σας;

Ὁ Δίκενς τὰ ἐξήτασε καὶ εἶδε πρὸς μεγάλην του ἐκπλήξιν ὅτι τὰ χαρτὰ ἐκεῖνα ἦσαν τὰ χειρόγραφα τῆς ἀρχῆς τοῦ μυθιστορήματος, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς τότε συνέγραφεν. Ὁ ὑπηρετῆς τὰ εἶχεν εὑρῆ κάτω εἰς τὸ ὑπόγειον.

Ἄλλος διάσημος συγγραφεὺς, ὁ Ἀλφόνσος Δωδὲ ἤναψε τὸ σιγάρον μὲ τὸ χειρόγραφον ἑνὸς διηγήματός του κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον :

Ἐσυνήθιζε νὰ γράφῃ εἰς μικρὰ τεμάχια χαρτίου.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ κυρίου του, ὁ ὑπηρετῆς εὑρε κάτω εἰς τὸ πάτωμα μικρὰ χαρτὰ, τὰ ὁποῖα ἐνόμισεν ἄχρηστα. Συνέστρηψε μερικὰ καὶ τὰ μετεχειρίσθη διὰ νὰ ἀνάψῃ τὴν ἐστίαν, ὅσα δὲ ἐπερίσσευσαν τὰ παρήτησε πρὸ τῆς πυρᾶς.

Ὁ Δωδὲ ἐπανελθὼν εἰς τὸ γραφεῖόν του καὶ θέλων νὰ ἀνάψῃ τὸ σιγάρον του ἔλαβεν ἓκ τῶν χαρτίων ἐκείνων καὶ τὸ ἐπλησίασεν εἰς τὴν φλόγα τῆς ἐστίας, ὅτε ἔντρομος ἀνεγνώρισε τὸ γράψιμόν του καὶ ἀνεκάλυψεν ὅτι ἐν ὀλόκληρον διήγημά του εἶχε κατ' Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ τὸ γράψῃ ἔκ νέου.

Χρησιμοποίησις τοῦ Νιαγάρα.

Ὅτε πρό τιμῶν ἐτῶν οἱ Ἀμερικανοὶ ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσιν αὐτῶν, ὅπως χρησιμοποιήσῃσι τὴν τεραστίαν δύναμιν τοῦ μεγάλου καταρράκτου μετατρέποντες αὐτὴν εἰς ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἐθεωρήθη τοῦτο ὡς χίμαιρα.

Καὶ ὅμως τὸ ὄνειρον αὐτὸ πραγματοποιεῖται· τὸ μέγα ἐργοστάσιον ἐκτίσθη, αἱ ἀναγκαῖαι διώρυχες ἐσκάφησαν, τὰ φρέατα ἀνωρύχθησαν καὶ ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ὁ φοβερὸς καταρράκτης, τοῦ ὁποῖου οἱ μυκηθμοὶ ἐμποιοῦσι φρίκην εἰς τοὺς περιηγητάς, θὰ μεταδληθῇ εἰς ταπεινὸν ἱσποζύγιον κινουὲν τοὺς τροχοὺς τῆς μηχανῆς.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ ΒΙΟΥ

Αἱ λάμπαι τοῦ πετρελαίου.

Αἱ λάμπαι τοῦ πετρελαίου φέγγουν πολὺ καλῆτερα, ἂν τεθῇ ἐντὸς αὐτῶν ὀλίγη ναφθαλίνη ἢ τεμάχιον κάμφορας.

Καθαρισμὸς μύλων.

Διὰ νὰ ἀφαιρεθῇ ὁ φλοιὸς τῶν μύλων εὐκόλως καὶ ὀμαλῶς, βυθίζονται ταῦτα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐντὸς βραστοῦ ὕδατος.